

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»

ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему:

**«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ»**

Виконала:

студентка II курсу магістратури, 63 групи

спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Смаглюк Вікторія Михайлівна

Науковий керівник: к. пед. н., доцент

Богдан Тетяна Миколаївна

Чернігів – 2025

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2025 року.

Студентка _____ Смаглюк В. М.
(підпис)

Науковий керівник _____ Богдан Т.М.
(підпис)

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти протокол № _____ від «_____» 2025 року.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри _____ Ірина ТУРЧИНА
(підпис)

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА.....	11
1.1. Поняття інтелекту та його розвиток у дошкільному віці.....	11
1.2. Аналіз сучасних наукових досліджень щодо впливу мультфільмів на інтелектуальне виховання дошкільнят.....	20
1.3. Педагогічні умови ефективності використання мультиплікаційних фільмів щодо інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку.....	27
Висновки до першого розділу.....	46
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ ДЛЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	49
2.1. Критерії, показники та рівні ефективності застосування мультиплікаційних фільмів щодо інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку.....	49
2.2. Зміст експериментального дослідження та аналіз його результатів	52
Висновки до другого розділу.....	64
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	75

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ:

ЗДО – заклад дошкільної освіти;

ЗВО – заклад вищої освіти;

ДО – дошкільна освіта;

ЕГ – експериментальна група;

КГ – контрольна група;

МОН України – Міністерство освіти і науки України;

ОС – освітній ступінь;

ДСДО – Державний стандарт дошкільної освіти;

КЗ – Комунальний заклад

ВСТУП

Інтелектуальне виховання дітей старшого дошкільного віку постає сьогодні як пріоритетна педагогічна проблема, що зумовлена зростанням ролі знань, креативності та критичного мислення в умовах інформаційного суспільства. У сучасному освітньому просторі особливої ваги набуває пошук ефективних засобів, здатних поєднувати пізнавальну значущість і привабливість для дитини. Мультиплікаційні фільми у цьому контексті виступають не лише інструментом дозвілля, а й потужним педагогічним ресурсом, який відкриває шлях до інтелектуального розвитку через емоційно забарвлені образи, символи та сюжети. Вони стимулюють формування пізнавальної ініціативи, розвивають уміння аналізувати та робити висновки, закладають основи креативного мислення, водночас інтегруючи у виховний процес гуманістичні цінності та моделі соціальної взаємодії. Таким чином, мультиплікація постає своєрідним медіапосередником між світом дитячої уяви та завданнями інтелектуального виховання.

Ключові засади інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку закріплені в сучасних нормативно-правових документах України. Зокрема, у Законах України «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2024), «Про вищу освіту» (2014) та Базовому компоненті дошкільної освіти (2021) підкреслюється важливість всебічного розвитку дитини, включаючи інтелектуальний аспект. Реформування освітньої системи спрямоване на утвердження людини як найвищої соціальної цінності, а одним із головних завдань виховання є розвиток культури поведінки та мислення [2].

Використання мультиплікаційних фільмів у освітньому процесі розглядається як ефективний засіб інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку. Правильно підібрані та якісні мультфільми сприяють розвитку пізнавальних процесів, формуванню моральних цінностей та естетичних смаків у

дітей. Важливо, щоб їх зміст відповідав віковим особливостям дітей і був спрямований на гармонійний розвиток особистості [4].

Значний виховний потенціал у цьому процесі мають мультиплікаційні фільми, які з раннього віку впливають на сприйняття світу дитиною, формуючи її естетичні уподобання, моральні цінності та інтелектуальні здібності. Важливо, щоб дошкільнята не лише отримували інформацію, а й навчалися критично осмислювати її, розвиваючи здатність до пізнання й інтерпретації, що особливо актуально в сучасних реаліях.

Інтелектуальне виховання дітей старшого дошкільного віку є важливим аспектом розвитку особистості, оскільки саме в цей період активно формуються пізнавальні процеси, логічне мислення та здатність до аналізу інформації. Сучасні українські науковці, зокрема Т. Поніманська, О. Кононко, В. Огнев'юк, Л. Артемова, Л. Шульга, досліджували питання розвитку інтелектуального потенціалу дошкільників, наголошуючи на важливості створення сприятливого розвивального середовища та використання ефективних методів навчання [43].

Особливу увагу вчені приділяють ролі медіаосвіти у вихованні дітей, зокрема впливу мультфільмів на формування їхнього світогляду, пізнавальної активності та творчого мислення. Якісні анімаційні фільми, які містять навчальні елементи, сприяють розвитку уваги, пам'яті, логічного мислення й мовлення, допомагаючи засвоювати нові знання у доступній та захопливій формі.

Значну роль у дослідженні медіавпливу на дітей відіграли такі вчені, як Л. Лохвицька та Т. Франчук, які аналізували особливості сприйняття інформації дошкільниками, вплив анімаційних образів на когнітивний розвиток і формування критичного мислення. Отже, мультиплікаційні фільми можуть бути ефективним засобом інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку за умови їх грамотного відбору та методичного використання в освітньому процесі [18].

Недостатнє опрацювання питань, які стосуються використання сучасних технологій для інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку,

зокрема застосування мультимедійних ресурсів, викликає значний науковий інтерес. Разом із цим, у педагогічній практиці та теоретичних засадах існує низка суперечностей, які потребують розв'язання, що підсилює актуальність цього напрямку дослідження [19]. Наприклад:

- між вимогами сучасної парадигми дошкільної освіти, спрямованої на розвиток ключових компетентностей у дітей, і недостатньо розробленими методиками використання мультиплікаційних фільмів для розвитку інтелектуальної сфери;

- між необхідністю формування когнітивних навичок у дітей старшого дошкільного віку та браком науково обґрунтованих педагогічних умов, які забезпечували б ефективність цього процесу через мультфільми як навчальний інструмент.

Вирішення зазначених суперечностей вимагає проведення комплексного дослідження та розробки інноваційних підходів до організації інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку із використанням сучасних мультимедійних технологій [19].

Ураховуючи соціальну й науково-практичну значимість та актуальність окресленої проблеми, її недостатню теоретичну розробленість і нагальну необхідність розв'язати виявлені суперечності, обумовлено вибір теми дослідження: «Інтелектуальне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів.

Для досягнення мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан розроблення проблеми інтелектуального виховання старших дошкільників засобами мультиплікаційних фільмів і уточнити основні поняття дослідження.

2. Визначити педагогічні умови інтелектуального виховання старших дошкільників засобами мультиплікаційних фільмів.

3. Розробити діагностичні інструменти ефективності застосування мультиплікаційних фільмів для інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку.

4. Експериментально перевірити результативність впливу мультиплікаційних фільмів на інтелектуальне виховання дітей старшого дошкільного віку у визначених педагогічних умовах.

Об’єкт дослідження – освітній процес дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікації.

Для вирішення поставлених завдань та досягнення мети дослідження на всіх етапах роботи застосовувалися наступні **методи**:

1. Теоретичні методи: аналіз та узагальнення психолого-педагогічної, методичної та наукової літератури щодо інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку за допомогою мультфільмів, з’ясування основних понять та категорій дослідження; порівняльне вивчення різних підходів до використання мультиплікаційних фільмів у педагогічному процесі, а також нормативних документів з освітнього напрямку; узагальнення теоретичних засад інтелектуального виховання дітей.

2. Емпіричні методи: педагогічне спостереження, бесіди з вихователями, методистами та педагогами вищих навчальних закладів, анкетування працівників дошкільних установ з метою з’ясування особливостей використання мультфільмів у виховному процесі; опитування дітей для визначення їх ставлення до мультфільмів як засобів навчання та розвитку; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи) для перевірки ефективності використання мультиплікаційних фільмів у розвитку інтелектуальних здібностей у

старших дошкільників; методи експертних оцінок та порівняльного аналізу результатів експериментальних та контрольних груп [15].

3. Статистичні методи: обробка отриманих даних для проведення якісного та кількісного аналізу результатів експерименту, що дозволяє визначити рівень ефективності використання мультфільмів у вихованні інтелектуальних навичок у дітей дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості їх застосування в практиці дошкільних освітніх установ для покращення та вдосконалення процесу навчання. Дослідження демонструє потенціал мультиплікаційних фільмів як ефективного інструменту для інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку. Використання цього засобу дозволяє значно розширити та урізноманітнити традиційні методи навчання, збагачуючи освітнє середовище та стимулюючи розвиток когнітивних і творчих здібностей дітей. Такий підхід сприяє більш глибокому залученню дітей до навчального процесу та розширенню їхнього світогляду.

Експериментальна база дослідження. Експериментальне дослідження проводилося у Чернігівському ЗДО № 17 Чернігівської міської ради Чернігівської обл. У експерименті брали участь діти старшого дошкільного віку. У дослідженні брали участь 42 дитини: 20 у контрольній групі та 22 в експериментальній.

Апробація результатів дослідження. Результати кваліфікаційної роботи були представлені на двох конференціях з написанням тез доповідей:

1. Смаглюк В. М. Інтелектуальне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції «Інновації та традиції в освіті: історичний досвід і сучасні виклики розвитку дошкільної, початкової, мистецької освіти та культури. Чернігів, 2025. С. 28 – 29

2. Смаглюк В. М. Педагогічні умови використання мультиплікаційних фільмів для розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку.

Матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет конференції «Світ наукових досліджень» Випуск 45. Україна –Польща, м. Ополе, 2025 URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/6468/>

Структура та обсяг дослідження. Дана кваліфікаційна робота складається з вступної частини, двох основних розділів, висновків та списку використаних джерел, що включає 56 найменувань з них 48 друкованих джерел та 8 електронних ресурсів. Загальний обсяг дослідження складає 88 сторінок, з яких основний текст займає 74 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Поняття інтелекту та його розвиток у дошкільному віці

Інтелект – це одне з найважливіших утворень особистості, яке формується в процесі пізнавальної діяльності. У філософії інтелект (від лат. *intellectus* — пізнання, розуміння) розглядається як загальна здатність людини до мислення та пізнання, яка забезпечує здатність до орієнтації в навколишньому світі, аналізу явищ, процесів, закономірностей, прийняття рішень [10].

У психологічній науці існує багато підходів до визначення сутності інтелекту. Зокрема, сучасні вчені вважають, що інтелект – це здатність до навчання, розв'язання нових проблем і творчого мислення. Його пов'язують із когнітивною сферою особистості, тобто із процесами сприймання, уваги, пам'яті, уяви, мислення, мовлення [29].

Однією з провідних теорій розвитку інтелекту є теорія Ж. Піаже, який розглядав інтелект як механізм адаптації людини до середовища через процеси асиміляції (включення нової інформації в наявні схеми) та акомодатії (зміна схем у відповідь на нову інформацію). За Піаже, інтелект розвивається поетапно: сенсомоторна стадія (0–2 роки), передопераційна (2–7 років), конкретних операцій (7–11 років) і формальних операцій (від 11 років і далі). Отже, дошкільний вік охоплює сенсомоторну та передопераційну стадії, що є надзвичайно важливим періодом формування інтелектуальної сфери дитини [41].

У межах передопераційної стадії, яка триває приблизно від 2 до 7 років, дитина починає оперувати символами та уявленнями, активно розвивається мовлення, зростає здатність до уяви та фантазії. Проте мислення дитини ще є егоцентричним, воно не завжди здатне враховувати точку зору іншого, що поступово змінюється під впливом соціального середовища [24].

Важливу роль у розвитку інтелекту відіграє ігрова діяльність. Саме в грі дитина вчиться розв'язувати проблеми, планувати свої дії, контролювати результати, використовувати символи та знаки. У процесі гри розвиваються всі психічні процеси, формуються елементи абстрактного та логічного мислення [30].

Сучасні дослідження також акцентують на значущості культурного контексту, в якому формується інтелектуальне виховання дитини. В умовах глобалізації та різноманіття інформаційних джерел важливим стає вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити, аналізувати та синтезувати інформацію; розвивати пізнавальний інтерес, творчі активності, мислення, що також є складниками інтелектуального розвитку [35].

У дошкільному віці відбувається активний розвиток пізнавальної діяльності, зокрема сприймання, уваги, пам'яті, мислення, мовлення. Ці процеси є взаємопов'язаними та взаємозумовленими. У дитини поступово формується здатність до аналізу, узагальнення, порівняння, класифікації предметів і явищ, що є основою для розвитку логічного мислення [20].

Особливу увагу в умовах сьогодення приділяють вихованню інтелекту за допомогою мультимедійних засобів, у тому числі мультиплікаційних фільмів, які здатні стимулювати уяву, розширювати знання дитини про навколишній світ, збагачувати словниковий запас, викликати інтерес до навчання, формувати морально-етичні якості [16].

У контексті інтегрованого підходу до розвитку дитини варто також розглянути поняття множинного інтелекту, запропоноване Говардом Гарднером. Цей підхід підкреслює, що інтелект не є уніфікованою здібністю, а представлений у вигляді кількох відносно незалежних типів: лінгвістичний, логіко-математичний, візуально-просторовий, тілесно-кінестетичний, музичний, міжособистісний, внутрішньоособистісний та натуралістичний. У межах дошкільного віку всі ці форми інтелекту можуть проявлятися в ігровій діяльності, пізнавальних процесах

та творчості. Вихователь повинен створити умови для гармонійного розвитку кожного з них, спираючись на індивідуальні схильності дитини [39].

Особливої уваги заслуговує емоційний інтелект (EQ), який у дошкільному віці розвивається паралельно з когнітивним. Це здатність дитини розпізнавати власні емоції, керувати ними, розуміти емоції інших і будувати соціальні взаємини. Формування емоційного інтелекту безпосередньо пов'язане з розвитком інтелектуального потенціалу, адже емоційна стабільність та здатність до емпатії впливають на ефективність навчання, сприймання нової інформації, мотивацію та цілеспрямовану діяльність. З огляду на це, інтелектуальне виховання в дошкільному віці повинне мати інтегративний характер, охоплюючи не лише розвиток мислення, а й емоційно-ціннісну сферу [54].

У рамках вивчення інтелектуального розвитку важливо акцентувати увагу на метапізнавальних уміннях – уміннях усвідомлювати власний пізнавальний процес. У старшому дошкільному віці починається первинне усвідомлення того, як дитина навчається, що їй вдається краще, як планувати свою діяльність. Формування таких навичок позитивно впливає на подальше навчання в початковій школі, адже створює основу для розвитку саморегуляції, самоконтролю та внутрішньої мотивації до пізнання [44].

Інтелектуальне виховання має ґрунтуватися також на розвивальному середовищі, яке повинно бути насиченим, варіативним, емоційно комфортним і стимулюючим до пізнавальної активності. Створення такого середовища передбачає наявність навчальних матеріалів, конструкторів, настільних ігор, експериментальних зон, сенсорних куточків, куточків для дослідницької діяльності. Діти повинні мати змогу самостійно обирати форми активності, що стимулює розвиток ініціативності, творчого мислення, аналізу, синтезу та інших інтелектуальних процесів [1].

Окремим аспектом слід розглянути вплив інформаційних технологій на інтелектуальний розвиток дітей. У сучасному світі цифрові медіа, освітні

застосунки та інтерактивні платформи можуть стати важливими інструментами стимуляції інтелекту. Однак їх використання має бути дозованим, вікововідповідним і педагогічно доцільним. Дослідження доводять, що якісні цифрові ресурси, адаптовані до рівня розвитку дошкільнят, можуть сприяти формуванню навичок логічного мислення, пам'яті, мовлення, а також розвитку просторової уяви [17].

Крім того, інтелектуальний розвиток не можна розглядати поза контекстом інклюзивної освіти, що дозволяє кожній дитині, незалежно від особливостей розвитку, отримувати доступ до якісного інтелектуального виховання. Участь у спільній діяльності з іншими дітьми сприяє формуванню вміння працювати в колективі, усвідомлення соціальних ролей, толерантності та емпатії, що також є важливими компонентами інтелекту.

Не менш значущим є вплив родинного виховання на формування інтелектуального потенціалу. Атмосфера в родині, стилі спілкування батьків з дитиною, рівень когнітивного збагачення повсякденного життя (читання, бесіди, спільна діяльність) істотно впливають на темпи та якість інтелектуального розвитку. Взаємодія між батьками і педагогами має бути партнерською, з метою створення єдиного освітнього простору для дитини.

Важливим чинником, що сприяє розвитку інтелекту, є проєктна діяльність у старшому дошкільному віці. Виконання короткострокових пізнавальних або творчих проєктів дозволяє дітям засвоювати інформацію в контексті, розвивати навички дослідження, аналізу, узагальнення та самопрезентації. Досвід проєктної діяльності формує вміння планувати послідовність дій, працювати в групі, аргументувати власну думку, що є необхідним у формуванні інтелектуальної самостійності.

Інтелектуальний розвиток у дошкільному віці — це не лише підготовка до шкільного навчання, а й становлення особистості як активного пізнавача світу. Ефективне інтелектуальне виховання має базуватися на поєднанні різноманітних

підходів: психологічного, педагогічного, соціокультурного, технологічного, з обов'язковим урахуванням індивідуальних потреб дитини. Застосування інтегративної моделі розвитку інтелекту, що включає елементи гри, спілкування, творчості, рефлексії, дозволяє сформувати цілісну картину світу в свідомості дитини та створити передумови для успішного навчання й самореалізації в подальшому житті.

На сучасному етапі розвитку педагогіки та психології поняття інтелекту дедалі більше розглядається як багатовимірне утворення, яке включає низку компонентів – емоційний, соціальний, моральний, творчий, а також традиційний когнітивний. Відомий дослідник Говард Гарднер запропонував теорію множинного інтелекту, яка суттєво розширила розуміння цього явища. Згідно з цією теорією, кожна дитина володіє різними видами інтелекту: лінгвістичним, логіко-математичним, музичним, просторово-візуальним, тілесно-кінестетичним, міжособистісним, внутрішньоособистісним, а пізніше й природознавчим. У контексті дошкільного віку особливо важливою є педагогічна підтримка виявлення та розвитку різних типів інтелекту, відповідно до індивідуальних нахилів дитини [46].

Водночас необхідно враховувати й дослідження сучасних нейропсихологів, які наголошують на активному формуванні структур головного мозку в дошкільному віці, що безпосередньо впливає на інтелектуальну діяльність. Наприклад, зміцнення зв'язків між лобовими частинами мозку, які відповідають за планування, самоконтроль, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, дає змогу дитині поступово переходити до більш складного рівня мислення, яке супроводжується розвитком умінь порівнювати, узагальнювати, класифікувати та робити висновки. Отже, інтелектуальний розвиток у цьому віці є не лише результатом педагогічного впливу, а й природним наслідком дозрівання мозкових структур.

Окрему увагу в контексті дослідження інтелекту заслуговує поняття «метапізнання» – здатності дитини розуміти та контролювати власні пізнавальні процеси. У дошкільному віці починає формуватися початковий рівень метапізнання, який проявляється в усвідомленні того, що дитина щось знає або не знає, розуміє або не розуміє. Вихователь, організовуючи діяльність, яка стимулює рефлексію (наприклад, запитання: «Як ти це зробив?» або «Чому ти так думаєш?»), допомагає дитині усвідомлювати хід власного мислення, а отже, розвиває інтелектуальну сферу.

Не менш важливим аспектом є розвиток інтелекту в соціальному контексті. Теорія соціального навчання Альберта Бандури підкреслює, що значна частина знань і навичок формується шляхом спостереження, наслідування та взаємодії з іншими людьми. У дитячому садку соціальне середовище виступає могутнім чинником інтелектуального зростання, оскільки саме тут дитина вчиться спільно розв'язувати проблеми, брати до уваги іншу точку зору, домовлятися та аналізувати ситуації з позицій не лише власного «я», а й з урахуванням потреб інших [36].

Інтелект також тісно пов'язаний із розвитком мовлення, яке є основним засобом опосередкування мислення у дітей. Уміння описати свої думки словами, ставити запитання, аргументувати власну позицію сприяє глибшому засвоєнню нової інформації та формуванню логічного мислення. Особливо ефективними у цьому процесі є різноманітні форми мовленнєвої діяльності: переказ казок, складання розповідей за малюнками, участь у діалогах з дорослими та однолітками, створення казок і римування. Ці види діяльності стимулюють як лінгвістичний інтелект, так і креативність дитини. Сучасні підходи до інтелектуального розвитку включають також креативне мислення – здатність генерувати нові ідеї, бачити нестандартні способи розв'язання проблем. У дошкільному віці креативність проявляється через гру, художню діяльність, експериментування. Діти з високим рівнем креативності часто демонструють гнучкість мислення, здатність до уяви, асоціативність. Ці якості варто розвивати через створення середовища, яке заохочує

до творчості, дозволяє експериментувати, ставити запитання без страху помилитися [2].

Інтелектуальний розвиток дитини не можна розглядати окремо від її емоційного стану. Емоційний інтелект – здатність розпізнавати, розуміти й виражати емоції – також починає формуватися у дошкільному віці та має прямий вплив на загальний інтелектуальний потенціал. Спокійне, доброзичливе середовище, у якому дитина відчуває підтримку й прийняття, сприяє її когнітивній активності, відкритості до нового досвіду, бажанню навчатися [53].

Також варто згадати про роль цифрового середовища у вихованні інтелекту дошкільника. Використання інтерактивних навчальних ресурсів, дидактичних мультфільмів, розвивальних комп'ютерних ігор може стати важливим чинником стимулювання когнітивної активності за умови дозованого та педагогічно обгрунтованого впровадження. Однак це потребує обережності, адже надмірне використання гаджетів може мати протилежний ефект, знижуючи рівень уваги, ускладнюючи мовленнєву комунікацію та зменшуючи кількість живого спілкування [26].

Інтелект дошкільника – це складне багатовимірне утворення, розвиток якого відбувається під впливом численних внутрішніх і зовнішніх факторів. Важливою умовою успішного формування інтелекту є цілісне, гармонійне середовище, яке сприяє розвитку мислення, мовлення, уяви, емоційної сфери та творчості.

У процесі формування інтелектуальних умінь важливе місце займає розвиток навичок саморегуляції. У дошкільному віці починає активно розвиватися здатність до цілеспрямованої діяльності, яка потребує вольових зусиль, планування власних дій, контролю за їх виконанням та оцінки результату. Формування таких навичок тісно пов'язане з інтелектуальним розвитком, адже вони забезпечують структурованість мислення, вміння дотримуватись логіки, передбачати наслідки. Педагоги можуть підтримувати розвиток саморегуляції через ігри з правилами,

сюжетно-рольові ігри, де дитина виконує певну роль, дотримуючись послідовності дій.

Особливу роль у цьому віці відіграє розвиток наочно-образного мислення, яке є провідною формою пізнання в дошкільному дитинстві. Діти краще сприймають і опрацьовують інформацію, коли вона подається у формі образів, малюнків, предметів, жестів чи метафор. Тому ефективними засобами інтелектуального розвитку виступають дидактичні ігри з візуальним матеріалом, малювання, складання моделей із конструктора, використання мнемотехнік. Саме через образне мислення закладаються основи логічного та абстрактного мислення, які інтенсивно розвиватимуться вже в молодшому шкільному віці [40].

Слід також зазначити, що важливим компонентом інтелекту є критичне мислення – здатність аналізувати інформацію, розрізняти факти та судження, формувати власну точку зору. У дошкільному віці критичне мислення тільки починає формуватися, але його елементи вже можна побачити у здатності дитини ставити уточнювальні запитання, помічати логічні невідповідності в казках або розповідях, пропонувати альтернативні шляхи вирішення завдань. Для розвитку цього виду мислення варто залучати дітей до обговорень, порівнянь, міркувань: «А що було б, якби...?», «Чому герой так вчинив?» тощо [47].

Не менш важливою складовою інтелектуального розвитку є здатність дитини до перенесення знань у нові ситуації. Це вміння пов'язане з розвитком гнучкості мислення й узагальнення. Наприклад, дитина, яка засвоїла поняття «більше-менше» під час гри з кубиками, може застосувати ці знання під час розподілу іграшок. Завдання дорослого – створити умови для застосування засвоєних знань у нових контекстах, підтримуючи активність, ініціативу та самостійність дітей.

Варто наголосити також на ролі навколишнього середовища у стимулюванні інтелектуального розвитку. Освітній простір має бути організований так, щоб спонукати дитину до пізнання, дослідження, експериментування. Важливими є доступність ігрових та навчальних матеріалів, змінність предметно-ігрового

середовища, можливість самостійного вибору діяльності. Дослідження показують, що найбільше інтелектуальних досягнень демонструють діти, які мають свободу в діях, але водночас перебувають у структурованому й підтримуючому середовищі [55].

У науковій літературі останніх років акцентується увага на необхідності індивідуалізації підходів до розвитку інтелекту. З огляду на те, що темп і стиль пізнання в кожній дитині різні, педагог має бути уважним до особистісних характеристик вихованців, надавати різноманітні завдання, враховувати сильні сторони кожного, не допускаючи порівняння між дітьми, а лише з їхніми власними досягненнями. Не менш важливо також починати знайомство дітей з елементами дослідницької діяльності. Завдяки дослідям, спостереженням, постановці проблемних ситуацій у дітей розвивається інтерес до явищ довкілля, формується причинно-наслідкове мислення, зростає пізнавальна активність. Особливо результативними є заняття у форматі «дитина-дослідник», коли вихователь не дає готових відповідей, а пропонує дитині самій знайти рішення [27].

Не можна залишити поза увагою й гендерний аспект інтелектуального розвитку. Сучасна педагогіка має сприяти формуванню інтелекту незалежно від традиційних стереотипів. Наприклад, як хлопчики, так і дівчатка повинні мати рівні можливості займатися конструюванням, логіко-математичними завданнями, мовленнєвою творчістю. Це забезпечує всебічний розвиток інтелекту, не обмежуючи потенціал дитини соціальними очікуваннями.

Таким чином, інтелектуальний розвиток дошкільника – це багатогранний процес, який включає формування пізнавальних процесів, емоційної регуляції, здатності до самостійного мислення та творчості. Його успішна реалізація можлива лише за умов цілеспрямованої, системної та особистісно орієнтованої педагогічної підтримки, де ключову роль відіграють індивідуалізація, творче середовище, соціальна взаємодія та емоційне благополуччя дитини.

1.2. Аналіз сучасних наукових досліджень щодо впливу мультфільмів на інтелектуальний розвиток дошкільнят

Мультиплікація як складова сучасного медіапростору займає важливе місце в житті дитини дошкільного віку. В умовах цифровізації освітнього середовища, коли доступ до інформації відбувається не лише через традиційні засоби, а й за допомогою візуальних, інтерактивних і мультимедійних джерел, мультиплікаційні фільми відіграють особливу роль у становленні особистості дитини. Вони мають значний вплив на формування світогляду, поведінкових моделей, емоційного інтелекту, мовленнєвих навичок, а також когнітивних здібностей [3].

Мультиплікація є унікальним мистецтвом, яке поєднує образне, звукове й іноді навіть текстове представлення інформації. Це робить її надзвичайно доступною для сприйняття дітьми, особливо в дошкільному віці, коли вербальні навички ще не сформовані повною мірою. В силу особливостей вікової психології, саме зорові образи найбільш повно і глибоко засвоюються дитиною. Дитина не просто сприймає сюжет мультиплікації, а активно співпереживає, емоційно включається у події, ототожнює себе з персонажами, що сприяє формуванню емпатії, уяви, здатності до рефлексії та аналізу поведінки [37].

Одним із важливих аспектів впливу мультиплікації на розвиток дитини є формування емоційного інтелекту. Мультфільми нерідко містять сцени, у яких герої переживають ті чи інші почуття – радість, страх, сум, гнів, здивування тощо. Спостерігаючи за емоціями персонажів, дитина починає ідентифікувати власні емоційні стани, вчиться розпізнавати почуття інших людей, реагувати на них адекватно, співпереживати. Особливо цінні в цьому контексті мультфільми, які створюють образи позитивних героїв з виразними емоційними реакціями та правильними моделями поведінки, які дитина може наслідувати [13].

Мовленнєвий розвиток також суттєво збагачується завдяки якісній мультиплікації. У процесі перегляду дитина чує чітко сформульовані фрази, вивчає інтонацію, граматичні конструкції, збагачує активний і пасивний словник.

Особливо корисними є мультфільми, які містять елементи пісень, віршованих форм, діалогів з простими, доступними для повторення висловлюваннями. Це сприяє розвитку фонематичного слуху, артикуляційного апарату, граматичного ладу мовлення, а також навичок діалогічної мови [6].

Когнітивний розвиток дитини також нерозривно пов'язаний з переглядом мультиплікації. Розвиваючі мультфільми нерідко містять пізнавальні компоненти: знайомлять дітей з тваринами, рослинами, геометричними фігурами, числами, літерами, законами природи, соціальними правилами тощо. Таким чином, за допомогою гри, яскравих візуальних образів та сюжетів, дитина без напруження засвоює нову інформацію. Важливим у цьому процесі є наявність логічно побудованого сюжету, чіткої структури, відповідності віковим особливостям сприйняття та мислення [14].

Крім того, мультиплікація має величезне значення для розвитку уяви, фантазії, творчого мислення. Мультфільми створюють казкові світи, в яких можливо все, що активізує процеси уявлення, стимулює розумову діяльність, формує нестандартне мислення. Діти нерідко намагаються відтворити побачене в грі, малюванні, ліпленні, що, в свою чергу, сприяє розвитку дрібної моторики, креативності, самовираження. Дослідження сучасних педагогів і психологів (зокрема, Н. Лисенко, Т. Поніманська, О. Кононко) свідчать про тісний зв'язок між переглядом якісної мультиплікації та зростанням рівня творчого потенціалу дошкільників [45].

Соціалізаційна функція мультиплікації також не може залишитися поза увагою. Персонажі мультфільмів нерідко є носіями соціальних ролей і моделей поведінки. Через спостереження за взаємодією героїв дитина отримує уявлення про дружбу, співпрацю, доброзичливість, правила етикету, способи вирішення конфліктів. У цьому аспекті особливо корисними є мультфільми, які демонструють важливість спілкування, спільної діяльності, допомоги іншим. Наприклад, популярні мультфільми «Супергерої йдуть до школи», «Безпечні канікули» та інші

мультфільми з Псом Патроном, в інтерактивній та ігровій формі навчають дітей нормам поведінки, правилам безпеки, гігієни, поведінці у суспільстві [33].

Окремої уваги заслуговує вплив мультиплікації на формування морально-етичних орієнтирів. Через сюжетну лінію мультфільмів дітям подається чітке розмежування понять добра і зла, чесності й брехні, справедливості та зради. У такий спосіб закладаються моральні основи поведінки, формується етична свідомість, поняття відповідальності, честі, гідності. Важливо, щоб перегляд таких мультфільмів відбувався під супроводом дорослого, який зможе пояснити складні ситуації, відповісти на запитання, допомогти інтерпретувати побачене [31].

Значущою є також роль мультиплікації у формуванні культурної ідентичності дитини. Мультфільми на національну тематику, створені на основі народних казок, пісень, традицій, знайомлять дітей з рідною культурою, символами, звичаями. Це сприяє вихованню любові до Батьківщини, формуванню громадянської самосвідомості, шанобливого ставлення до культурної спадщини. Наприклад, українські мультфільми «Козаки», «Моя країна – Україна», «Легенди України» популяризують народну мудрість, патріотичні цінності, любов до рідної землі [8].

Один із аспектів, який можна відзначити, це значення мультиплікаційних фільмів для розвитку естетичного смаку дітей. Яскрава візуальна складова мультфільмів, різноманіття кольорів, форм, образів допомагає дітям формувати естетичні вподобання та сприяє розвитку їхньої художньо-образної уяви. Мультиплікація дозволяє наочно передати складні концепти через символи, що можуть бути доступні навіть найменшим дітям. Це дозволяє дитині активно сприймати художні образи, інтерпретувати їх та брати на озброєння в майбутньому у власній творчості [23].

Виховний аспект мультиплікаційних фільмів полягає в тому, що вони можуть бути важливим засобом передачі соціальних та моральних цінностей. Завдяки своїм сюжетам, що часто зображують боротьбу добра і зла, персонажів, які проходять через певні випробування, дітей навчають важливим життєвим урокам. Такі

мультфільми можуть допомогти дитині зрозуміти, чому важливо бути чесним, чому варто допомагати іншим, чому дружба і співпраця є важливими для досягнення спільної мети. Це вчить дітей соціальним навичкам, правильному відношенню до людей, справедливості та моральної відповідальності [32].

Також важливим є психологічний аспект взаємодії дитини з мультфільмами. Мультиплікаційні фільми часто виступають як «дзеркало» дитячих переживань та проблем. Спостерігаючи за героями мультфільмів, діти можуть знайти співпереживання, а також шляхи вирішення ситуацій, з якими вони стикаються у своєму реальному житті. Наприклад, дитина може знайти підтримку у мультфільмах, де герої стикаються з труднощами, які їй знайомі (страх темряви, переживання розставання з батьками, труднощі спілкування з однолітками). У такий спосіб мультиплікація виступає як засіб емоційної терапії, що допомагає дітям подолати страхи та тривоги, навчити їх адаптуватися до соціальних і емоційних викликів [48].

Особливу увагу слід звернути на мультиплікаційні фільми, які підтримують інклюзивну освіту та адаптовані для дітей з особливими освітніми потребами. Для дітей із затримкою розвитку, розладами аутичного спектра, з порушеннями слуху чи зору мультиплікація стає доступним засобом навчання і розвитку. За допомогою мультиплікаційних фільмів ці діти можуть освоювати елементарні навички самообслуговування, соціальної взаємодії, пізнавати навколишній світ через доступні зорові образи та зрозумілі сюжети.

Мультфільми, в яких зображуються персонажі з особливими потребами або з труднощами в адаптації до суспільства, також сприяють формуванню у дітей інклюзивного ставлення до людей з особливостями розвитку. Це дозволяє створити атмосферу толерантності та розуміння серед дітей з самого раннього віку.

У педагогічній практиці мультиплікація активно використовується для впровадження різноманітних методик, які сприяють розвитку інтелектуальних та творчих здібностей дітей. Зокрема, це можуть бути методи, які базуються на

використанні мультфільмів для розвитку мови (діти переглядають мультфільм, а потім повторюють і вивчають нові слова, граматичні конструкції), методи розвитку логічного мислення (після перегляду мультфільму обговорюють, чому герої прийняли такі чи інші рішення, як би вони вчинили в тій чи іншій ситуації), а також методи розвитку уваги, пам'яті, спостережливості [28].

Таким чином, мультиплікація виступає як універсальний інструмент для розвитку дитини, який включає в себе одночасно емоційний, когнітивний, соціальний та творчий аспекти. Позитивні впливи на дітей, що здійснюються через мультфільми, не лише сприяють гармонійному розвитку особистості, але й дають їй можливість адаптуватися до змінюваного середовища, розвивати здатність до самостійного мислення, збагачувати емоційний досвід, а також розвивати соціальні навички.

Педагогічний потенціал мультиплікації можна використовувати в різноманітних формах: через ігри, обговорення, заняття, творчі завдання, інтерактивні технології. Однак важливо зазначити, що ефективність мультиплікації в розвитку дитини напряму залежить від вибору мультфільмів, які відповідають віковим та інтелектуальним особливостям дітей, а також від правильного педагогічного супроводу. Педагоги повинні ретельно підбирати матеріали, виходячи з потреб кожної дитини та її індивідуальних характеристик, організовувати взаємодію з мультфільмами так, щоб вони сприяли розвитку, а не лише розважали [49].

Також не можна забувати про культурну ідентичність у процесі вибору мультиплікаційних фільмів для дітей. Мультфільми, які відображають культурні традиції, національні особливості, особливості місцевих казок і легенд, можуть сприяти формуванню національної самосвідомості, вихованню любові до рідної культури. Це особливо важливо в умовах глобалізації, коли культурні цінності можуть бути під впливом чужих, інколи суперечливих традицій. Мультфільми, що базуються на рідних народних казках і фольклорі, можуть бути цінним джерелом

для формування патріотичних почуттів у дітей, закріплення морально-етичних норм, розвитку інтересу до національної історії та традицій.

Таким чином, мультиплікація є потужним інструментом для розвитку дитини, який здатний впливати на всі основні аспекти її розвитку: емоційний, когнітивний, соціальний, мовленнєвий та творчий. Правильно вибрані мультфільми зможуть сприяти формуванню позитивних рис характеру, розвитку важливих навичок і вмінь, а також допомогти дітям краще адаптуватися до соціуму, оточуючого світу і складних ситуацій. Тому мультфільми, особливо в дошкільному віці, повинні стати важливим складником навчально-виховного процесу.

Мультиплікація також стає важливим інструментом для розвитку мовленнєвих навичок дітей. Діти часто вчать новим словам і фразам через прості діалоги, що зустрічаються у мультфільмах. Наприклад, герої мультфільмів можуть використовувати нові слова або вирази, що сприяє збільшенню словникового запасу дитини. Часто за допомогою мультфільмів можна працювати над правильним вимовлянням та граматиною, адже дитина через імітацію запам'ятовує не тільки слова, але й інтонацію, емоційні акценти [52].

Особливе значення мультиплікація має для розвитку емоційного інтелекту. Перегляд мультфільмів дає можливість дитині вчитися розуміти й виражати свої емоції. Через спостереження за героями, що переживають різні емоційні стани (радість, сум, гнів, страх), дитина може усвідомлювати свої власні емоційні реакції та вчитися їх контролювати. Поряд із цим мультиплікація дозволяє дітям зрозуміти, як співпереживати та підтримувати інших людей у складних ситуаціях [5].

Нейропсихологічні дослідження також підтверджують, що перегляд мультиплікаційних фільмів може позитивно впливати на розвиток когнітивних функцій, таких як увага, пам'ять та концентрація. Мультфільми з цікавими сюжетами, де відбуваються різноманітні події, здатні зацікавити дитину й утримати її увагу на довший період часу. Це, своєю чергою, сприяє розвитку здатності зосереджуватися на завданнях і підтримувати увагу на важливих деталях. Крім

того, мультфільми можуть бути корисними в роботі з дітьми, які мають порушення уваги або гіперактивність. Вони дають змогу дитині тренувати концентрацію, оскільки часто вимагають уважності для того, щоб зрозуміти розвиток подій [11].

Ще одним важливим аспектом є використання мультиплікації для розвитку творчих здібностей дітей. Власні інтерпретації мультфільмів, придумування альтернативних закінчень чи розширення сюжету дають змогу дітям проявляти свою фантазію. Вони можуть брати участь у створенні казок, малюванні героїв мультфільмів або розігруванні сцен з улюблених мультфільмів. Мультфільми можуть також стати натхненням для розвитку мистецьких навичок, таких як малювання, ліплення або створення самостійних анімацій [25].

Окрім того, мультиплікація надає великий потенціал для навчання і розвитку через різноманітні інтерактивні платформи. Завдяки цифровим технологіям діти можуть не лише дивитися мультики, але й взаємодіяти з ними через інтерактивні програми, де можна відповідати на запитання, вирішувати завдання або навіть створювати власні анімації. Такий підхід сприяє розвитку навичок критичного мислення та розвиває інтерес до нових технологій, що є важливим у сучасному інформаційному світі [9].

Мультиплікація має також велике значення для розвитку соціальних навичок у дітей. Вивчаючи мультиплікаційні фільми, діти здобувають важливі соціальні уявлення, навчаються тому, як спілкуватися з іншими, як вирішувати конфлікти, як брати участь у колективній діяльності. Завдяки інтерактивним елементам мультфільмів (наприклад, інтерактивні відео, де дитина повинна обрати один з варіантів поведінки героя) діти навчаються робити вибір, що також сприяє розвитку їхніх соціальних навичок.

Мультиплікація також має важливе значення у розвитку інтелектуальних здібностей дитини. За допомогою мультфільмів можна навчати дітей логічному мисленню, розвитку уваги, пам'яті, вміння співвідносити причину та наслідок. Це особливо важливо для дошкільного віку, коли інтелектуальний розвиток дитини

перебуває на стадії активного формування. Мультфільми, які містять елементи логічних задач або головоломок, можуть бути корисними в навчанні таких навичок, як вирішення проблем, планування дій, пошук рішень [56].

Загалом, мультиплікація, завдяки своїй доступності, наочності, емоційному впливу та інтерактивним можливостям, є невід'ємною частиною виховного процесу. Вона не тільки розважає дітей, а й відкриває перед ними широкий спектр можливостей для розвитку – від емоційного інтелекту до соціальних та когнітивних навичок. Проте, щоб максимізувати її ефективність, необхідно підходити до вибору мультфільмів обдуманно, враховуючи вікові, індивідуальні та культурні особливості дітей, а також організовувати педагогічний супровід, який допоможе дитині краще засвоїти отриману інформацію та використати її в реальному житті.

Таким чином, мультиплікація має величезний потенціал у розвитку дитини, і її роль у педагогічному процесі не можна переоцінити. Правильний підбір і використання мультфільмів у навчанні та вихованні сприяє розвитку всіх важливих сфер дитячої діяльності: від творчих до інтелектуальних, від емоційних до соціальних. Однак для досягнення максимального ефекту важливо, щоб педагог був добре підготовлений і зміг організувати перегляд мультфільмів таким чином, щоб це стало корисним і значущим етапом у розвитку дитини.

1.3. Педагогічні умови ефективності використання мультиплікаційних фільмів щодо інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційного простору мультфільми стали невід'ємною частиною повсякденного життя дитини дошкільного віку. Вони виконують не лише розважальну функцію, а й здатні значно впливати на різні аспекти психічного, емоційного та інтелектуального розвитку. У зв'язку з цим останніми роками зростає інтерес науковців до вивчення ролі анімаційних фільмів у формуванні інтелектуального потенціалу дошкільників [12].

Наукові дослідження свідчать, що перегляд якісних мультфільмів, адаптованих до вікових особливостей дітей, сприяє розвитку таких пізнавальних процесів, як мислення, увага, уява, пам'ять та мовлення. Так, зокрема, у працях сучасних українських дослідників (А. Богуш, Л. Шелестова, І. Синиця, Н. Гавриш та ін.) зазначається, що мультфільми можуть бути ефективним дидактичним засобом, здатним стимулювати інтелектуальну активність дитини та формувати основи критичного мислення [22].

Дослідження Л. Шелестової зосереджуються на питанні мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку під впливом мультиплікаційних фільмів. Вчена доводить, що грамотно підібраний мультфільм із насиченим мовленнєвим наповненням може стимулювати розширення словникового запасу, розвиток фразового мовлення та навичок комунікації. Особливо підкреслюється важливість супровідної діяльності дорослого — обговорення переглянутого, пояснення змісту, моральних посилів, що сприяє глибшому засвоєнню інформації [27].

Дослідники зазначають, що мультфільми сприяють активізації мисленнєвої діяльності, якщо їхній сюжет передбачає логічні послідовності подій, проблемні ситуації, моральні дилеми. Такі елементи спонукають дитину аналізувати побачене, робити висновки, співставляти поведінку персонажів із власним досвідом, що є підґрунтям для розвитку рефлексивного та причинно-наслідкового мислення [18].

Іншим важливим аспектом є розвиток уяви та творчості. Мультфільми з елементами фантастики, казкових подій та нетипових героїв викликають у дітей прагнення моделювати подібні ситуації в ігровій діяльності, що позитивно впливає на інтелектуальне зростання, зокрема на здатність до символічного мислення та креативного підходу до розв'язання завдань [40].

У контексті дослідження мультфільмів як засобу розвитку інтелекту, особливу увагу приділяють саме їхній структурі, змісту та дидактичному потенціалу. Наприклад, мультфільми, які побудовані за принципами послідовного логічного розвитку подій, активізують у дітей здатність аналізувати причинно-

наслідкові зв'язки. Дитина, спостерігаючи за розвитком подій, намагається передбачити, що станеться далі, чому персонаж поводить себе саме так, і як це вплине на подальший хід подій. Така інтелектуальна активність є базою для розвитку аналітичного мислення [55].

Важливим аспектом, який досліджується у працях педагогів і психологів, є емоційна залученість дітей під час перегляду мультфільмів. Емоційне включення активізує процеси запам'ятовування, підвищує рівень мотивації, стимулює внутрішній діалог дитини. Особливо корисними у цьому контексті є мультфільми, які порушують морально-етичні питання, зображують ситуації вибору, відповідальності, співпереживання, що сприяє формуванню емоційного інтелекту, а отже — й гармонійному розвитку особистості дитини [54].

Серед українських дослідників, які піднімали тему інтелектуального впливу мультфільмів, варто згадати А. Савченко, яка підкреслює, що використання медіазасобів у навчанні має бути цілеспрямованим, інтегрованим у загальний педагогічний процес. Вона зазначає, що мультфільми повинні не лише відповідати віковим особливостям, але й мати чітку педагогічну мету, тобто сприяти навчанню, вихованню та розвитку [45].

Окрему увагу в сучасній педагогіці приділяють мультфільмам як засобу інтеграції знань. Наприклад, у сюжетах освітніх мультфільмів можуть поєднуватися елементи природознавства, математики, мовлення, логіки, безпеки життєдіяльності, що сприяє розвитку логіко-сміслових структур мислення. Такі мультфільми є особливо ефективними в умовах реалізації компетентнісного підходу до освіти в дошкільному віці [16].

Цікаві висновки зроблено у дослідженні впливу мультфільмів на когнітивну активність дітей у контексті формування навчальної мотивації. У дітей, які систематично переглядають пізнавальні мультфільми, спостерігається підвищений інтерес до нової інформації, зростає допитливість, посилюється прагнення до дослідницької діяльності в ігровій формі.

Варто згадати й про мультфільми, створені за принципами розвивального навчання. До таких належать анімаційні проєкти, де дитина може не лише спостерігати за подіями, але й виконувати певні завдання (інтерактивна анімація).

Дослідники також підкреслюють необхідність формування у дошкільників навичок критичного сприйняття медіаконтенту. У межах цієї ідеї пропонується проводити заняття, спрямовані на аналіз переглянутого мультфільму: що сподобалось, що було дивним, чи правильно вчинили герої, які помилки вони зробили. Такі рефлексивні бесіди сприяють розвитку самостійного мислення, аргументації, співвідношення поведінки персонажів із власним досвідом дитини [47].

Наукові розвідки також доводять, що найбільший розвивальний ефект мають ті мультфільми, які поєднують візуальну та аудіоінформацію з чітко структурованим сюжетом і навчальним змістом, які містять як розважальні, так і навчальні компоненти: пояснення природних явищ, засвоєння соціальних норм, розвиток уявлення про світ, емоційні стани, правила поведінки тощо [7].

Не менш важливо, що мультфільми можуть слугувати інструментом для формування моральних уявлень. Наприклад, мультфільм «Козаки» (оновлена версія) навчає дітей співпраці, патріотизму, поваги до традицій. Сюжетні лінії, у яких головні герої допомагають одне одному, виходять із складних ситуацій завдяки розуму й кмітливості, подають дітям приклад поведінки, орієнтованої на доброзичливість, взаємодопомогу, справедливість [32].

Важливим аспектом впливу мультфільмів на розвиток інтелектуальних здібностей дітей є їхній вклад у формування критичного мислення та здатності до вирішення проблем. Мультфільми, у яких персонажі стикаються з різними труднощами та вирішують їх за допомогою творчих або логічних рішень, стимулюють у дітей розумову активність і бажання знайти рішення в аналогічних ситуаціях. Це особливо актуально в умовах сучасного навчання, де наголошується на розвитку гнучкості мислення та здатності адаптуватися до нових умов.

Важливим є й той факт, що мультфільми, в яких персонажі проходять через труднощі, підкреслюють значення рішучості, терпіння та наполегливості, що формує в дітей здатність до подолання труднощів у реальному житті [34].

Систематичний перегляд пізнавальних мультфільмів створює можливості для розвитку так званої когнітивної гнучкості. Ця здатність є надзвичайно важливою для дошкільників, оскільки вона дозволяє їм адаптуватися до нових ситуацій, швидко змінювати стратегії, виходити з нестандартних ситуацій і знаходити альтернативні варіанти рішення. Мультфільми, де діти бачать процеси дослідження світу, спостереження за різними явищами та їх аналіз, сприяють розвитку цієї навички, що в подальшому допомагає їм не лише в навчанні, а й у повсякденному житті.

Роль мультфільмів у розвитку вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, є основою для формування логічного мислення. Багато мультфільмів для дітей, особливо ті, що належать до категорії освітніх, пропонують завдання, які вимагають від дітей зрозуміти, як одна подія може призвести до іншої. Це може бути як просте з'єднання образів, так і більш складні конструкції, які допомагають дитині розвивати вміння до аналізу і логічного мислення. Крім того, перегляд таких мультфільмів підвищує в дітей здатність до концентрації уваги, адже вони повинні фіксуватися на подіях, щоб зрозуміти, як і чому вони відбуваються.

Зазначено, що важливу роль у формуванні інтелектуального розвитку відіграє також те, як дорослі взаємодіють з дітьми під час перегляду мультфільмів. Науковці зазначають, що дорослі мають сприяти розвитку розумових навичок дитини, проводячи з нею після перегляду мультфільму обговорення, аналізуючи події та поведінку героїв. Це дає дитині можливість не тільки краще засвоїти інформацію, але й зрозуміти та інтерпретувати побачене, що є основою розвитку критичного мислення. Такий підхід допомагає дітям більш глибоко проникати в зміст мультфільмів і розвивати їхній інтелектуальний потенціал [21].

Перегляд мультфільмів сприяє формуванню таких важливих когнітивних функцій, як пам'ять і увага. Мультфільми, особливо ті, які мають чітко виражену сюжетну лінію і багатий образний контекст, вимагають від дітей збереження послідовності подій, уважності до деталей та зосередження на основних моментах. Це сприяє розвитку короткочасної пам'яті, а також полегшує процеси запам'ятовування та відтворення інформації. Діти, які часто переглядають такі мультфільми, здатні краще фіксувати важливі моменти та виокремлювати основні ідеї з великого обсягу інформації, що безпосередньо сприяє інтелектуальному розвитку.

Мультфільми можуть мати різну спрямованість та тематику, що, у свою чергу, впливає на їхній потенціал у розвитку різних аспектів інтелектуального розвитку дітей. Наприклад, освітні мультфільми, які зосереджені на розвитку математичних навичок, логіки, просторової орієнтації та інших когнітивних здібностей, допомагають дітям краще засвоювати базові поняття, які стануть основою для подальшого навчання в школі. Вони можуть інтегрувати елементи рахунку, порівняння, класифікації, що дозволяє дітям застосовувати ці навички в реальних життєвих ситуаціях.

Крім того, мультфільми можуть бути ефективними інструментами для розвитку мовних і комунікативних навичок. Вони допомагають дітям розширювати словниковий запас, розвивати граматичні навички, а також сприяють формуванню вміння правильно будувати речення та виражати свої думки. Оскільки правильні мультфільми супроводжуються виразною мімікою та жестами героїв, діти краще розуміють значення слів через контекст, що сприяє розвитку емоційного інтелекту. Під час перегляду мультфільмів діти не лише слухають мову, а й спостерігають за взаємодією персонажів, що допомагає їм навчатися соціальних норм і вмінню ефективно спілкуватися з іншими.

Іншим важливим аспектом є використання мультфільмів для розвитку уяви та креативності. Мультфільми часто створюють фантастичні світи з елементами

казок, чарівних істот або неймовірних подій. Це відкриває дітям можливості для творчого мислення, адже вони можуть уявляти себе в різних ситуаціях, створювати свої власні сценарії і вигадувати нові образи. І саме така фантазія є важливою складовою інтелектуального розвитку, оскільки допомагає дітям розвивати здатність до абстрактного мислення, що є основою для вирішення складних задач у майбутньому.

Наукові дослідження також підтверджують, що мультфільми можуть бути корисними для розвитку емоційної сфери дітей. За допомогою мультфільмів діти навчаються розпізнавати та ідентифікувати різні емоції, що дозволяє їм краще розуміти свої почуття і емоційні стани інших людей. Спостерігаючи за поведінкою героїв мультфільмів, діти можуть навчатися емпатії, співчуттю, розумінню того, як важливо бути чуйним до оточуючих. Це сприяє розвитку соціальної компетентності, що є важливим аспектом для адаптації дітей у суспільстві та в майбутньому навчальному процесі.

Цікавою є також роль мультфільмів у розвитку дитячої культури, зокрема в підготовці дітей до пізнання культурних цінностей. Мультфільми, що базуються на народних казках, міфах, легендах або відображають культурні особливості певної країни, можуть допомогти дітям зрозуміти багатство світових традицій і звичаїв. Вони виступають як культурні посланці, розповідаючи про різні народи, історії, географію та мистецтво, що є важливим елементом у формуванні інтелектуальної складової розвитку дошкільнят.

Не менш важливим є те, що сучасні дослідження також звертають увагу на інклюзивний аспект мультфільмів. Сьогодні багато мультфільмів орієнтовані на дітей з особливими освітніми потребами, намагаючись включити теми інклюзії та прийняття різноманітності. Це особливо важливо для дітей з ООП, адже мультфільми можуть допомогти їм краще розуміти себе та навколишній світ, а також допомогти їхнім одноліткам навчитися бути більш відкритими до різних

людей. Завдяки цьому, мультфільми можуть стати важливим елементом розвитку інклюзивного середовища для всіх дітей.

Мультфільми є надзвичайно багатофункціональним і ефективним інструментом для розвитку інтелектуальних здібностей дошкільників. Вони стимулюють розвиток когнітивних процесів, соціальних навичок, емоційного інтелекту, а також креативного і критичного мислення. Важливо лише правильно обирати мультфільми та використовувати їх у відповідності до вікових особливостей дітей, щоб максимізувати їхній позитивний вплив на розвиток дитини. Підходячи до перегляду мультфільмів як до частини навчального процесу, педагогічні працівники можуть допомогти дітям розвивати не лише інтелектуальні, але й соціально-емоційні компетенції, що є необхідними для їх подальшого успішного життя в суспільстві.

Проведений аналіз сучасних наукових досліджень свідчить, що мультфільми за умови педагогічно грамотного використання можуть бути потужним інструментом інтелектуального розвитку дошкільників. Вони здатні комплексно впливати на когнітивну сферу дитини, розвивати мислення, мовлення, уяву, пам'ять, здатність до аналізу та самостійного судження. Водночас важливо, щоби мультфільми, які переглядають діти, відповідали віковим та психологічним особливостям, були змістовними, естетично оформленими та морально спрямованими.

Ефективне використання анімаційних фільмів у виховному та навчальному процесі потребує участі дорослого — вихователя або батьків — як медіапосередника, який допоможе дитині глибше осмислити побачене, зорієнтуватися в моральних оцінках і перенести побачене у власний досвід. Саме в такій взаємодії анімаційний продукт перетворюється з пасивного засобу розваги на активний компонент розвитку інтелекту дошкільника.

У сучасному освітньому середовищі мультиплікаційні фільми відіграють важливу роль у формуванні інтелектуальних здібностей дітей дошкільного віку.

Їхній вплив на когнітивний, емоційний та соціальний розвиток дитини є предметом численних наукових досліджень, які підкреслюють необхідність встановлення чітких критеріїв якості для такого контенту.

Змістові вимоги до мультиплікаційних фільмів передбачають наявність чіткої та логічної сюжетної лінії, яка сприяє розвитку мислення, пам'яті та уваги у дітей. Сюжети повинні бути адаптовані до вікових особливостей дошкільнят, включати елементи, які стимулюють пізнавальну активність, та уникати надмірної складності, яка може викликати фрустрацію або втрату інтересу. Важливо, щоб контент був спрямований на розвиток мовлення, збагачення словникового запасу та формування граматичних структур. Дослідження показують, що мультфільми з освітнім спрямуванням можуть ефективно сприяти засвоєнню нових слів та понять, особливо коли вони інтегруються в навчальний процес.

Проблема визначення та обґрунтування педагогічних умов інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів є надзвичайно актуальною в сучасній педагогіці. Адже саме педагогічні умови визначають ефективність, результативність та якість освітнього процесу, забезпечують створення сприятливого середовища для гармонійного розвитку особистості дошкільника.

У науковій літературі поняття «педагогічна умова» трактується по-різному. Одні дослідники розглядають її як сукупність певних факторів, які забезпечують можливість здійснення педагогічного процесу. Інші визначають її як систему спеціально створених обставин, що сприяють досягненню поставленої педагогічної мети. Для нас педагогічні умови — це комплекс взаємопов'язаних чинників, що уможливають ефективне використання мультиплікаційних фільмів як засобу інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку та забезпечують результативність цього процесу.

На нашу думку, важливою педагогічною умовою є забезпечення послідовності та системності у використанні мультфільмів. Разові перегляди не

дають стійкого результату, адже розвиток інтелектуальних здібностей потребує тривалої та цілеспрямованої роботи. Саме тому перегляд має бути частиною продуманої педагогічної програми, де кожен мультфільм виконує конкретну виховну та освітню функцію, а завдання після перегляду поступово ускладнюються.

Вважаємо, що не менш суттєвим чинником є поєднання мультфільмів із розвитком критичного мислення дошкільників. Дитина старшого дошкільного віку вже здатна ставити запитання до побаченого, порівнювати поведінку героїв, робити елементарні висновки. Завдання вихователя полягає в тому, щоб навчити дітей сумніватися, шукати різні варіанти рішень і аргументувати власні судження. Це перетворює перегляд мультфільмів на активний процес пізнання, а не лише на емоційне переживання.

Вважаємо, що важливим завданням сучасного закладу дошкільної освіти є не лише організація перегляду мультиплікаційних фільмів, але й створення цілісної системи умов, за яких вони стають дієвим педагогічним інструментом. Адже сам по собі мультфільм, навіть змістовний і якісний, не гарантує інтелектуального розвитку дитини. Тільки при наявності певних педагогічних умов його виховний потенціал розкривається максимально.

Убачаємо доцільним виділити кілька ключових педагогічних умов:

1. Добір якісного змісту мультиплікаційних фільмів.

Для нас очевидним є те, що першим і головним кроком у використанні мультфільмів для інтелектуального виховання є їх правильний відбір. Зміст мультфільмів має відповідати віковим та психолого-педагогічним особливостям дітей старшого дошкільного віку, враховувати їхні пізнавальні інтереси та можливості.

Вважаємо, що важливою вимогою до мультфільмів є наявність у сюжеті ситуацій, які спонукають дитину до розумових дій: порівняння, аналізу, узагальнення, висування гіпотез. Також значення має моральний компонент – герої

повинні демонструвати зразки позитивної поведінки, виявляти доброту, кмітливість, сміливість.

Особливу увагу, на нашу думку, слід приділити сучасним українським мультиплікаційним фільмам, які поєднують пізнавальний, культурний та виховний потенціал. Їх використання сприяє формуванню не лише інтелектуальних умінь, а й національної самосвідомості дошкільників.

2. Педагогічний супровід перегляду мультфільмів.

Ми вважаємо, що навіть найякісніший мультфільм не може повною мірою виконати інтелектуально-виховну функцію без активної участі вихователя. Завдання педагога полягає у тому, щоб організувати перегляд не як пасивний процес, а як спільну діяльність, що передбачає осмислення, обговорення та аналізу побаченого.

Убачаємо доцільним після перегляду ставити дітям відкриті запитання: «Чому герой так вчинив?», «Що могло б статися, якби він обрав інший шлях?», «Який висновок ми можемо зробити?» Такі запитання стимулюють розвиток мислення, формують уміння аргументувати власну думку.

Для нас важливим є й використання дидактичних ігор та бесід за мотивами мультфільмів, адже вони дозволяють перевести зміст фільму у сферу активної діяльності дитини.

3. Інтеграція переглянутого матеріалу у різні види дитячої діяльності.

Вважаємо, що справжній розвиток інтелекту можливий лише тоді, коли знання та образи, отримані під час перегляду мультфільмів, закріплюються у різних видах діяльності.

Убачаємо необхідним включати матеріали мультфільмів у сюжетно-рольові ігри, художньо-творчу діяльність (малювання, ліплення, аплікації), мовленнєву практику (перекази, складання власних історій, інсценізації). Наприклад, після перегляду мультфільму діти можуть створювати малюнки улюблених героїв,

придумувати нові пригоди чи навіть спільно з вихователем вигадувати альтернативні кінцівки сюжету.

Для нас очевидним є те, що така інтеграція допомагає дітям краще усвідомити й запам'ятати сюжетні лінії, а головне – розвиває здатність переносити отримані знання у власний досвід.

4. Індивідуалізація роботи з дітьми.

Ми вважаємо, що ефективність виховного процесу залежить від урахування індивідуальних особливостей кожної дитини. Дошкільники відрізняються рівнем інтелектуального розвитку, увагою, пам'яттю, мисленням та інтересами, і педагог має враховувати ці відмінності.

Убачаємо доцільним застосовувати різні підходи під час роботи з мультфільмами: для одних дітей більше уваги приділяти обговоренню та мовленнєвим вправам, для інших – художній чи ігровій діяльності. Для нас важливим є створення ситуацій успіху для кожної дитини, аби вона відчувала впевненість у власних силах та бажання мислити й аналізувати.

5. Співпраця з батьками

Вважаємо, що без активної участі родини педагогічний вплив мультфільмів буде обмеженим. Адже діти старшого дошкільного віку більшість мультфільмів переглядають удома разом із батьками.

Убачаємо важливим завданням вихователя – формування у батьків відповідального ставлення до вибору мультфільмів, пояснення їм значення якісного анімаційного контенту для інтелектуального розвитку дитини. Для нас очевидним є те, що організація спільного перегляду вдома з подальшим обговоренням побаченого сприяє формуванню навичок комунікації, критичного мислення та моральних оцінок.

Таким чином, ми вбачаємо, що педагогічні умови ефективного використання мультиплікаційних фільмів у процесі інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку повинні базуватися на комплексному поєднанні: продуманого

добору змісту, активної участі педагога у супроводі сприйняття, інтеграції з іншими видами діяльності (ігровою, мовленнєвою, пізнавальною, художньою), а також створення розвивального освітнього середовища, де дитина є активним суб'єктом пізнання.

У цьому контексті важливим орієнтиром для нас є Базовий компонент дошкільної освіти України (2021), який визначає одним із провідних завдань освітнього процесу формування у дітей здатності до пізнавальної активності, розвитку критичного мислення, мовлення, уяви та творчості. Саме використання якісних мультфільмів, на нашу думку, може стати тим засобом, який поєднує доступність сприйняття із високим виховним та розвивальним потенціалом [2].

Крім того, Закон України «Про освіту» (2017) наголошує на необхідності впровадження інноваційних методів і засобів навчання, які відповідають віковим особливостям дітей та сприяють їхньому всебічному розвитку. Використання мультфільмів як дидактичного ресурсу цілком відповідає цим вимогам, адже поєднує емоційність, образність та навчальний потенціал [38].

Водночас у Концепції розвитку дошкільної освіти України до 2030 року підкреслюється необхідність формування в дітей умінь «жити в інформаційному світі», де візуальні матеріали та мультимедійні продукти є невід'ємною складовою пізнавальної сфери. Це дає нам підстави стверджувати, що систематичне і науково обґрунтоване використання мультфільмів у педагогічному процесі не лише відповідає сучасним викликам, а й сприяє підвищенню ефективності інтелектуального виховання дошкільників.

Отже, спираючись на нормативні документи та сучасні наукові підходи, ми вважаємо доцільним розглядати педагогічні умови використання мультиплікаційних фільмів як важливий чинник забезпечення цілісного розвитку особистості дитини. Правильна організація цієї роботи дозволяє інтегрувати освітні завдання з пізнавальною діяльністю, сприяє формуванню інтелектуальних умінь, закладає основу для подальшої успішної соціалізації та навчання у школі.

Психологічні вимоги передбачають врахування емоційного стану та психологічних потреб дітей. Мультфільми повинні бути розроблені з урахуванням вікових особливостей сприйняття, забезпечуючи позитивний емоційний фон та уникнення стресових або травматичних ситуацій. Дослідження вказують на те, що надмірне або неконтрольоване споживання мультфільмів може призвести до негативних наслідків, таких як зниження уваги або підвищення агресивності. Тому важливо забезпечити баланс між розважальним та освітнім контентом, а також обмежити тривалість перегляду відповідно до рекомендацій фахівців.

Естетичні вимоги стосуються якості візуального та аудіального оформлення мультфільмів. Високоякісна анімація, приємна кольорова палітра, чітке озвучення та відповідне музичне супроводження сприяють кращому сприйняттю та запам'ятовуванню інформації. Естетично привабливий контент також стимулює розвиток художнього смаку та естетичного сприйняття у дітей.

Моральні вимоги передбачають наявність позитивних моделей поведінки, які сприяють формуванню етичних норм та цінностей у дітей. Мультфільми повинні демонструвати приклади доброти, співчуття, чесності та відповідальності, допомагаючи дітям розрізняти правильне та неправильне. Важливо, щоб моральні уроки були представлені чітко та доступно, з урахуванням вікових особливостей розуміння.

Аспекти мови, тематики, тривалості та культурної відповідності також є ключовими у створенні якісного мультимедійного контенту для дітей. Мова повинна бути зрозумілою та адаптованою до віку глядачів, тематика — відповідати їх інтересам та досвіду, тривалість — не перевищувати рекомендованих норм, а культурна відповідність — забезпечувати знайомство з національними традиціями та цінностями.

Особливої уваги в системі вимог до мультиплікаційних фільмів заслуговує освітній вектор мультимедійного контенту, що має бути чітко окреслений і цілеспрямований. Не йдеться про пряме навчання, як у дидактичних мультфільмах,

а про створення умов для розвитку процесів аналізу, вибору, розуміння логіки подій, послідовності причин і наслідків. Вимога до когнітивної насиченості не полягає в перевантаженні інформацією, а у створенні ситуацій пізнавального вибору: персонаж має робити свідомі дії, зіставляти варіанти, аргументувати свою поведінку. Таке подання моделює для дитини інтелектуально забарвлену поведінку — ту, що вимагає обдумування й оцінки.

Педагогічна доцільність мультфільму полягає у здатності сприяти активному розвитку функцій мислення без прямої інструктивності. Це передбачає використання в сюжеті метафоричних образів, символів, логічних структур, які відповідають когнітивним можливостям дітей 4–6 років. Мультфільм має не лише розважати, а й «навчати без навчання», тобто за допомогою опосередкованого навчального впливу, через включення в емоційно значущі події [42].

Психологічні вимоги до мультфільмів формуються насамперед з урахуванням вікової динаміки мислення. У дошкільному віці провідними є наочно-образне і наочно-дійове мислення. Тому мультфільм має активізувати саме ті форми діяльності, в яких дитина бачить дію, і через візуальний контакт осмислює явища. При цьому важливою є емоційна стабільність контенту: відсутність сцен насильства, раптового шоку, надмірної тривожності. Страх, невизначеність, демонстрація нерозв'язаних проблем чи покарань без морального підґрунтя не лише не сприяють інтелектуальному розвитку, а й блокують пізнавальні процеси через виникнення негативного афективного фону. Натомість мультфільми, які викликають подив, захоплення, емпатію, стимулюють у дітей емоційне пізнання, що є базою для когнітивного.

Моральні вимоги до мультфільмів зосереджені на тому, щоб зміст не лише відповідав моральним нормам, а й створював ситуації морального вибору. Важливо, щоб у мультфільмі було представлено відкриті для обговорення ситуації, в яких персонажі діють не шаблонно, а відповідно до етичних принципів. Для інтелектуального розвитку це є важливим, оскільки моральна дилема спонукає

дитину міркувати, робити вибір, аргументувати своє ставлення. Крім того, в умовах воєнного часу, кризи ідентичності та руйнування частини моральних засад, мультфільми мають сприяти не лише патріотичному вихованню, а й формуванню у дитини переконання у цінності справедливості, доброти, взаємодопомоги.

Особливу роль у забезпеченні якості відіграє мовна структура мультфільму. Мова має бути виключно українською, без суржику, з дотриманням норм сучасного літературного мовлення. Використання діалектизмів, фразеологізмів, синонімів, емоційно насичених слів не лише збагачує мовлення дитини, а й допомагає формувати мовну компетентність як інтелектуальну здатність — здатність володіти словом, висловлювати думки, розуміти підтекст. Звукоряд має бути чітким, темп мовлення — помірним, а дикція персонажів — виразною. Це створює умови для мовленнєвого наслідування, що в ранньому віці є основним способом мовного розвитку.

Серед формальних вимог значення мають зображення, монтаж, темп подій, колористика. Вони мають відповідати когнітивним особливостям дошкільників. Рекомендується уникати різких змін планів, динамічної камери, хаотичного монтажу, надмірного використання спецефектів. Навпаки — стабільність візуального ряду, логічність просторових змін, поміркованість кольорів, контрастність і візуальна простота сприяють розумінню й осмисленню того, що відбувається. Візуальний ряд має допомагати структуризації знань, підтримувати зорову увагу та викликати інтелектуальне «включення».

Культурна відповідність мультфільму є ще однією фундаментальною вимогою. Йдеться не лише про етнічну автентичність, а про здатність мультфільму відображати культурні цінності суспільства, у якому зростає дитина. Мова йде про символи, традиції, образи, простір, реалії — усе це має бути дитині близьким, зрозумілим, а отже — значущим для осмислення. Висока культурна відповідність зміцнює ідентичність, активізує зв'язки між знанням і власним досвідом дитини, що сприяє переходу від пасивного перегляду до реального засвоєння знань.

Важливо розглядати інтерактивний потенціал мультфільмів. Сучасні медіа пропонують форми, де дитина може взаємодіяти з сюжетом — робити вибір, відповідати на питання, змінювати напрям історії. Такі моделі створюють умови для активного мислення, вчать відповідальності за наслідки рішень, формують причинно-наслідкове мислення. Навіть у традиційних мультфільмах можна реалізовувати потенціал інтерпретації — через паузи, запитання, обговорення, які вихователь або батьки можуть вбудовувати у процес перегляду.

Нарешті, у сучасному світі варто враховувати доступність мультфільмів для різних категорій дітей. Доцільно адаптовувати мультфільми для дітей з порушеннями слуху, зору, мовлення. Можливість супроводу титрами, тифлокоментарями, альтернативними звуковими каналами — усе це є вимогою інклюзивної якості продукту. Такий підхід сприяє залученню до пізнання всіх дітей, незалежно від особливостей розвитку, забезпечуючи рівний доступ до інтелектуального стимулювання.

Таким чином, сукупність вимог до мультиплікаційних фільмів, спрямованих на інтелектуальний розвиток дошкільнят, є багатогранною й охоплює педагогічну доцільність, психологічну безпеку, моральну орієнтацію, мовну правильність, культурну відповідність, технічну якість і інклюзивність. Такий підхід дозволяє розглядати мультфільм не як допоміжний засіб, а як повноцінний компонент освітнього середовища, здатний сприяти формуванню особистості дитини з гнучким мисленням, розвиненою уявою, стійкими моральними орієнтирами та пізнавальною активністю.

Реалізація окреслених вимог до мультиплікаційних фільмів у практиці дошкільної освіти вимагає системного підходу та усвідомлення їхньої взаємопов'язаності. Педагогам та батькам необхідно виступати не лише пасивними споживачами мультимедійного контенту, а й активними медіаторами, здатними критично оцінювати пропонований продукт та інтегрувати його в навчально-виховний процес з максимальною користю для інтелектуального розвитку дитини.

На етапі відбору мультиплікаційних фільмів для показу ключовим стає ретельний аналіз їхнього змісту на відповідність віковим особливостям, освітнім цілям та психологічній безпеці. Педагог має звертати увагу на чіткість сюжетної лінії, наявність елементів, що стимулюють пізнавальну активність (проблемні ситуації, запитання, заохочення до роздумів), а також на якість мовного оформлення. Важливо уникати контенту з надмірною динамікою, агресивними сценами або незрозумілою мовою, що може негативно вплинути на емоційний стан та когнітивні процеси дитини.

Процес перегляду мультиплікаційного фільму не повинен обмежуватися пасивним спостереженням. Педагог може використовувати різноманітні методи для активізації інтелектуальної діяльності дітей: ставити запитання перед переглядом, спрямовуючи їхню увагу на ключові моменти; робити паузи для обговорення дій персонажів, їхніх мотивів та можливих наслідків; заохочувати дітей до прогнозування подальшого розвитку подій. Після перегляду доцільно проводити бесіди, спрямовані на осмислення змісту, виокремлення головної ідеї, аналіз поведінки персонажів з точки зору моральних норм [14].

Інтеграція мультиплікаційних фільмів у різні види дитячої діяльності є важливим аспектом педагогічної доцільності. Обговорення сюжету може стати основою для рольових ігор, де діти відтворюють дії персонажів, проговорюють діалоги, приймають рішення в змодельованих ситуаціях. Образи та події з мультфільмів можуть надихати дітей на творчу діяльність: малювання, ліплення, аплікацію, конструювання. Створення власних історій або продовження вже існуючих сюжетів сприяє розвитку уяви, фантазії та зв'язного мовлення.

Особливої уваги заслуговує використання мультиплікаційних фільмів для розвитку мовленнєвої компетентності. Якісне мовне оформлення мультфільму, з використанням багатой лексики, різноманітних граматичних конструкцій та виразної інтонації, створює сприятливі умови для мовного наслідування. Педагог може заохочувати дітей до повторення окремих фраз, складання власних речень за

мотивами мультфільму, опису персонажів та подій. Використання субтитрів (за наявності) може сприяти розвитку навичок читання у старших дошкільників.

В контексті морального виховання мультиплікаційні фільми є потужним інструментом для формування етичних цінностей. Обговорення вчинків персонажів, їхньої мотивації та наслідків їхніх дій допомагає дітям усвідомити важливість таких якостей, як доброта, чесність, співчуття, відповідальність. Педагог має спрямовувати дискусію таким чином, щоб діти могли самостійно оцінювати ситуації морального вибору та формулювати власну позицію. В умовах сучасних викликів особливо важливим є акцентування на патріотичному вихованні, формуванні почуття гордості за свою країну, розуміння цінності свободи та незалежності.

З метою забезпечення культурної відповідності мультимедійного контенту, педагогам слід віддавати перевагу мультфільмам, що відображають українські національні традиції, звичаї, фольклор. Знайомство з героями українських казок, легенд, пісень сприяє формуванню національної ідентичності, поглиблює знання про історію та культуру рідного краю. Важливо також звертати увагу на мовне оформлення мультфільму – використання літературної української мови, збагачення словникового запасу дітей колоритними українськими словами та виразами.

Враховуючи інклюзивний потенціал мультиплікаційних фільмів, педагогам слід використовувати доступні формати контенту для дітей з особливими освітніми потребами. Наявність субтитрів, тифлокоментарів, альтернативних звукових доріжок забезпечує рівний доступ до інформації та сприяє інтелектуальному розвитку всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей.

Таким чином, практичне застосування вимог до мультиплікаційних фільмів у освітньому процесі передбачає свідомий відбір контенту, активне використання його в різних видах діяльності, спрямованість на розвиток мовлення, мислення, моральних цінностей та врахування культурних та інклюзивних аспектів. Лише за

такого підходу мультиплікаційні фільми стануть не просто розвагою, а ефективним інструментом інтелектуального розвитку дошкільників, сприяючи формуванню гармонійно розвиненої особистості.

Висновки до першого розділу

Зважаючи на результати ґрунтовного аналізу, можемо зробити висновок, що мультиплікація в сучасному освітньому просторі виступає не лише засобом дозвілля, а потужним інструментом формування всебічно розвиненої особистості дошкільника. Мультфільми здатні реалізовувати численні освітні й виховні завдання завдяки своїй здатності синтезувати візуальний, звуковий, мовний, емоційний та змістовий компоненти в цілісний медіапродукт. Такий формат особливо ефективно впливає на дітей дошкільного віку, оскільки відповідає особливостям їхнього сприймання, пізнання, емоційного реагування, ігрового стилю навчання й розвитку. У цьому віці дитина мислить образами, виявляє високу чутливість до сюжетних, барвистих та емоційно насичених подій, активно ідентифікується з персонажами, що посилює навчальний і виховний ефект анімаційного контенту.

Мультиплікація сприяє активізації когнітивної сфери – формує мисленнєві процеси, розвиває зорову та слухову увагу, покращує короткочасну та довготривалу пам'ять, активізує мовлення, сприяє збагаченню словникового запасу та формуванню граматичної будови мовлення. Сюжети з виразною логікою подій, моральними конфліктами, поведінковими моделями допомагають дитині не лише отримувати нову інформацію, а й учитися аналізувати, порівнювати, робити висновки, аргументувати думки, тобто розвивати критичне мислення — базову складову інтелекту. Через використання дидактичних прийомів (наприклад, повторів, звернень до глядача, пауз для обмірковування тощо) мультфільми можуть створювати умови для формування елементів метакогнітивної компетентності — усвідомлення дитиною власного способу мислення та навчання.

Емоційна сфера дитини також суттєво збагачується під впливом якісного анімаційного контенту. У мультфільмах часто відображено спектр емоційних переживань героїв: страх, радість, співчуття, гнів, сором, гордість. Через спостереження та співпереживання дитина вчиться розрізняти й називати емоції, розуміти емоційний стан інших, співвідносити власні емоційні реакції з етичними нормами. У такий спосіб формується емоційний інтелект — здатність до емпатії, саморегуляції, емоційного самовираження. Особливої цінності набувають мультфільми, які показують конструктивні способи вирішення конфліктів, демонструють наслідки негативної поведінки, підсилюють позитивні моделі соціальної взаємодії, що важливо для процесу соціалізації дитини.

Не менш важливою є естетична функція мультиплікації. Гармонійне поєднання візуального ряду, музичного супроводу, озвучення й художнього оформлення розвиває художній смак, естетичні почуття, уяву, здатність до емоційного відгуку на мистецькі образи. Через сприймання візуальних образів розвивається образне мислення, фантазія, інтерес до творчості, що має велике значення для інтелектуального становлення дитини.

Крім того, особливу роль відіграє змістове наповнення мультфільмів. Українські анімаційні продукти останніх років усе частіше орієнтуються на поєднання розважального й навчального компонентів, дотримуючись при цьому педагогічних принципів доцільності, вікової адекватності, моральної спрямованості та культурної ідентичності. Такі мультфільми не тільки передають знання, а й формують у дитини ціннісні орієнтири, патріотичні почуття, розуміння національних традицій, норм і правил поведінки, що значно підсилює виховний потенціал дошкільної освіти.

Важливо наголосити, що ефективне використання мультиплікації у навчально-виховному процесі можливе лише за умови активної участі дорослого — педагога або батьків. Дорослий має виступати медіапосередником, тобто допомагати дитині не лише зрозуміти зміст, а й глибше осмислити побачене,

пов'язати його із власним життям, сформулювати оцінні судження, узагальнення, висновки. Така спільна діяльність – перегляд і обговорення мультфільму – створює можливості для формування моральної свідомості, розвиток мовлення, емоційної рефлексії та соціального досвіду дитини. Саме в такому контексті мультфільм із пасивного засобу розваги перетворюється на активний педагогічний інструмент.

Окремої уваги потребує використання адаптованих мультфільмів у контексті інклюзивної освіти. Мультиплікаційні твори, які супроводжуються субтитрами, мають дубляж жестовою мовою, спрощені візуальні образи, чітку структурованість сюжету, слугують дієвим засобом підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Такий контент допомагає їм краще орієнтуватися в соціальному середовищі, засвоювати поведінкові норми, розвивати комунікативні навички, підтримувати пізнавальну активність та емоційний комфорт. Це повністю відповідає сучасним освітнім тенденціям забезпечення рівного доступу до якісної освіти.

Узагальнюючи все зазначене, можна впевнено стверджувати: мультиплікація є важливим і універсальним засобом інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку. Її ефективне використання залежить від усвідомленого підбору контенту, обов'язкової участі дорослого в освітньому процесі, адаптації матеріалу до вікових і індивідуальних особливостей дітей. Саме за таких умов анімаційні твори здатні стимулювати пізнавальний інтерес, розвивати мовлення, мислення, уяву, формувати емоційну та соціальну зрілість, а отже – виховувати гармонійну, активну й мислячу особистість, відкриту до знань, співпраці та творчого самовираження.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ ДЛЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Критерії, показники та рівні ефективності застосування мультиплікаційних фільмів щодо інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку

Педагогічний експеримент проводився у три етапи (констатувальний, формувальний і контрольний) на базі Чернігівського ЗДО № 17 Чернігівської міської ради Чернігівської обл. у групах дітей старшого дошкільного віку. У дослідженні брали участь 42 дитини віком від 5 до 6 років: 20 дітей контрольної групи (КГ) та 22 дітей експериментальної групи (ЕГ).

Під час констатувального етапу експерименту були сформовані критерії, показники та рівні ефективності застосування мультиплікаційних фільмів для інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку а також діагностичні методики які дали змогу провести експеримент.

Таблиця 2.1.

Діагностична карта вивчення ефективності застосування мультиплікаційних фільмів щодо інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку

Критерії	Показники	Діагностичні методики
1. Когнітивний	1.1. Уявлення дітей про зміст та мораль мультиплікаційних фільмів	Спостереження, опитування дітей
	1.2. Уміння виділяти головну думку,	

	проблему чи конфлікт сюжету	
	1.3. Розуміння причинно-наслідкових зв'язків у поведінці персонажів	
2. Емоційно-мотиваційний	2.1. Зацікавленість та увага до мультфільму	Бесіда, аналіз ігрової діяльності
	2.2. Емоційна реакція на сюжетні ситуації	
	2.3. Бажання повторювати дії героїв у грі	
3. Діяльнісний	3.1. Вміння застосовувати отримані знання в грі або практичних завданнях	Спостереження, аналіз виконаних завдань, бесіда
	3.2. Пропозиції дітей щодо допомоги персонажам мультфільмів	
	3.3. Використання способів розв'язання проблем, показаних у мультиплікаційних фільмах, у практичних ситуаціях	
	3.4. Вміння пояснити або продемонструвати дії персонажів	

Оцінка ефективності інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку здійснювалася за допомогою бальної системи, яка враховувала рівень самостійності та якості прояву інтелектуальних умінь та навичок після перегляду і обговорення мультиплікаційних фільмів:

- 0 балів — інтелектуальні уміння та навички наявні, але дитина виконує завдання неякісно, без зацікавленості, лише за постійного нагадування або допомоги дорослого; відсутня ініціатива в обговоренні чи застосуванні нових знань.
- 1 бал — інтелектуальні уміння засвоєні, дитина з інтересом виконує завдання, але іноді потребує допомоги або підказки дорослого для правильного розуміння і застосування отриманої інформації.
- 2 бали — інтелектуальні уміння і навички сформовані на високому рівні, дитина самостійно і якісно виконує завдання, активно проявляє ініціативу, ставить питання, аналізує та робить висновки, проявляє допитливість і прагнення пізнавати нове.

Інтерпретація результатів оцінки сформованості інтелектуального виховання у дітей старшого дошкільного віку:

- Низький рівень (0–9 балів) — дитина демонструє мінімальні інтелектуальні уміння, відсутній стійкий інтерес до пізнавальної діяльності, потребує постійного контролю і підтримки дорослого під час обговорення мультфільмів та виконання завдань, рідко висловлює власні думки або робить висновки. Застосування нових знань у практичній діяльності відбувається лише за зовнішнього стимулу.
- Середній рівень (10–17 балів) — інтелектуальні навички сформовані на достатньому рівні, дитина активно слухає, бере участь в обговореннях, вміє переказувати сюжет, робити прості висновки, але іноді потребує допомоги дорослого у складніших питаннях. Проявляє допитливість, інтерес до нових знань, хоч і не завжди систематично.
- Високий рівень (18–28 балів) — дитина має сформовані високорозвинені інтелектуальні вміння, проявляє активність у сприйнятті і аналізі мультфільмів, вміє аргументовано висловлювати свої думки, ставить і розв'язує проблемні питання, систематично застосовує отримані знання у різних видах діяльності. Проявляє стійкий пізнавальний інтерес і творчу ініціативу.

2.2. Зміст експериментального дослідження та аналіз його результатів

Дослідження здійснювалося із застосуванням методів: бесіда, опитування, спостереження, аналіз відповідей та поведінки, методу спостереження за дітьми у природних умовах функціонування закладу дошкільної освіти. Освітній процес був організований таким чином, на констатувальному та контрольному етапах експерименту (Додаток А); мали змогу переглядати один анімаційний фільм, після чого протягом тижня проводилися обговорення його змісту (Додаток Б). Загальна тривалість цього етапу становила два місяці. Для експериментальної групи було передбачено перегляд спеціально відібраних пізнавальних мультфільмів із подальшими педагогічними бесідами, спрямованими на осмислення й інтерпретацію переглянутого матеріалу, а також на розвиток інтелектуальних і комунікативних умінь дітей.

Таблиця 2.2.

Методи діагностики

Метод	Узагальнений результат	Кількісні показники	Висновки
Анкетування працівників ЗДО	Мультфільми використовуються переважно як розважально-ілюстративний матеріал, а не як засіб цілеспрямованого інтелектуального виховання.	75% педагогів визнають мультфільми ефективними для емоційної сфери, але лише 40% систематично використовують їх для цілеспрямованого розвитку мислення (аналізу, узагальнення). 65% вказали на брак часу або методичних розробок для якісної	Слабкий педагогічний супровід гальмує розвиток когнітивних і діяльнісних показників, оскільки відсутня системність у роботі з аналізом змісту.

		після переглядової роботи.	
Бесіда з вихователями та методистом ЗДО	Підтвердили, що після переглядові бесіди часто є формальними і не стимулюють мислення високого порядку.	Вихователі переважно ставлять репродуктивні запитання («Що сталося?»), а не проблемні («Як можна було уникнути конфлікту?»). Такий підхід не розвиває критичного мислення та здатності до прогнозування.	Недостатній акцент на формуванні логічних зв'язків у дітей, що обмежує глибину їхнього аналізу (Когнітивний критерій).
Опитування батьків дітей	Багато батьків сприймають мультфільми насамперед як спосіб зайняти дитину або забезпечити їй дозвілля, не завжди враховуючи їхній значний виховний і розвивальний потенціал.	Опитування показало, що 80% батьків не володіють критеріями відбору якісних і розвивальних мультфільмів. Близько 70% не проводять після переглядових бесід, а 95% дозволяють дітям самостійно обирати контент.	Недостатній рівень медіаграмотності батьків ускладнює побудову цілісного розвивального простору «заклад дошкільної освіти – родина» та знижує ефективність формування в дітей умінь критично сприймати медіаконтент.
Опитування дітей	Більшість дітей сприймають мультфільми як виключно розвагу, не усвідомлюючи	65% дітей (в обох групах) після перегляду мультфільму, що має моральну цінність, не змогли	Низький рівень емоційно-мотиваційної усвідомленості щодо навчального потенціалу анімації

	їхньої пізнавальної цінності.	самостійно сформулювати основний висновок або мораль, обмежуючись емоційними оцінками («було весело»).	та слабе вміння до саморефлексії над побаченим.
Педагогічне спостереження	Слабка сформованість діяльнісного компоненту інтелекту (самостійність, ініціативність).	55-60% дітей виявляють ініціативу у висловлюваннях, пропозиціях щодо допомоги героям або перенесенні знань у гру лише за підказкою або на пряме прохання дорослого. Також спостерігалися труднощі з концентрацією уваги на сюжеті впродовж усієї тривалості мультфільму (особливо в КГ).	Низька внутрішня мотивація до інтелектуальної активності та необхідність постійної стимуляції з боку дорослого.

За результатами констатувального етапу експерименту отримали такі результати.

Таблиця 2.3.

Результати констатувального етапу експерименту

Критерії	Експериментальна група (22 дитини)			Контрольна групи (20 дітей)		
	Високий	Середній рівень (%)	Початковий рівень	Високий	Середній рівень (%)	Початковий рівень

	рівень (%)		(%)	рівень (%)		(%)
Когнітивний	4,6	36,3	59,1	5,0	40,0	55,0
Емоційно-мотиваційний	9,1	45,45	45,45	5,0	50,0	45,0
Діяльнісний	9,1	50,0	40,9	10,0	40,0	50,0
Середні показники	7,6	43,9	48,5	6,7	43,3	50,0

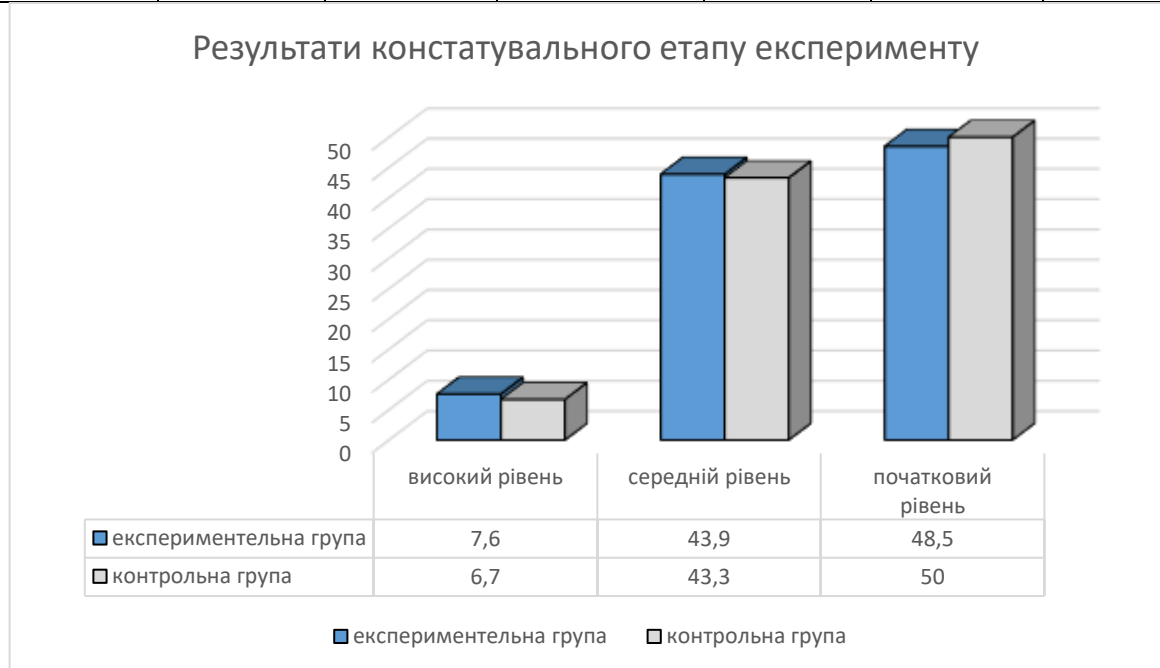

Рис. 2.1. Діаграма результатів констатувального етапу експерименту

Проведений констатувальний етап експерименту мав на меті діагностику ефективності інтелектуального виховання дітей дошкільного віку до використання спеціальних методик обговорення переглянутих мультиплікаційних фільмів. Оцінювання здійснювалося за трьома основними критеріями: когнітивним (аналіз, узагальнення, причинно-наслідкове мислення), емоційно-мотиваційним (пізнавальна цінність, емпатія) та діяльнісним (ініціативність, перенесення здобутих знань у практичну діяльність).

За когнітивним критерієм, високий рівень сформованості здатності до аналізу та логічного осмислення складає 4,6% експериментальної групи і 5,0% контрольної групи. Цим вихованцям подобається виявляти ініціативу в обговоренні сюжетних ліній, вони здатні самостійно формулювати висновки та мораль мультфільму. Середній рівень в ЕГ – 36,3%, у КГ – 40,0%. Діти, які мають середній рівень, здатні до поетапного аналізу змісту сюжету, але не завжди готові виявити ініціативу в осмисленні причинно-наслідкових зв'язків без навідних запитань. Низький рівень в експериментальній групі складає 59,1%. У контрольній групі – 55,0%. Крім труднощів у формуванні логічних висновків, такі діти не змогли відповісти на більшість питань, що вимагають критичного осмислення побаченого.

Наступне дослідження на констатувальному етапі експерименту проводилося за методикою, спрямованою на визначення рівня сформованості емоційно-мотиваційного компонента щодо сприйняття мультфільмів як навчального контенту. В ході проведення даної діагностики дошкільнят фіксувався характер прояву дітьми емоційного відгуку та пізнавального інтересу. Було виявлено, що в ЕГ високий рівень емоційно-мотиваційного критерію сформованості складає 9,1%, у КГ – 5,0%. В ході перегляду такі діти активно співпереживали героям та висловлювали пізнавальний інтерес. Середній рівень експериментальної групи складає – 45,45%, контрольної – 50,0%. За підсумками проведеної методики, можемо сказати, що значна кількість вихованців мають низький рівень сформованості усвідомлення пізнавальної цінності мультфільмів. Так, в ЕГ – це 45,45%, а у КГ – 45,0%.

Діагностична методика, спрямована на виявлення рівня сформованості діяльнісного компонента інтелекту (самостійності, ініціативності, ділитись знаннями), показала наступні результати. Високий рівень сформованості цього компонента експериментальної групи складає 9,1%, контрольної групи – 10,0%. На цьому рівні діти, які самостійно проявляли ініціативу у грі або мовленнєвій діяльності за мотивами мультфільму без допомоги і вказівок дорослих. Переважна

кількість учасників експерименту за даною діагностичною методикою мають середній рівень – 50,0% в ЕГ, у КГ – 40,0%. Ці вихованці також успішно впоралися із завданням, однак для виконання дій або обмінюватися знаннями їм було необхідне словесне пояснення вихователя або попередня демонстрація дій. Низький рівень в експериментальній групі – 40,9%. У контрольній групі 50,0%. Ці діти змогли впоратися із завданням тільки при безпосередньому керівництві вихователя.

Підсумковий рівень ефективності інтелектуального виховання у дітей старшого дошкільного віку підраховувався шляхом знаходження середнього балу і вивітлено на діаграмі рис. 2.1.

Таким чином, констатувальний етап експерименту дозволив встановити, що переважаючим є середній рівень окремих компонентів інтелектуального виховання, а частка низького рівня є значною. Найчастіше уявлення про пізнавальну цінність мультфільмів є поверховими. Дошкільнята мають слабку спрямованість мотиву до критичного осмислення. Ініціативність та самостійність у перенесенні знань, отриманих з мультиплікаційних фільмів у власну діяльність, виявлені у меншості серед дітей старшого дошкільного віку.

Дані, отримані в ході констатувального етапу експерименту, створюють передумову для експериментальної роботи із застосуванням програми інтелектуального виховання. Виходячи з мети, гіпотези дослідження та враховуючи результати констатувального етапу експерименту, ми визначили мету формувального етапу експерименту: здійснити формування та розвиток умінь інтелектуальної активності у дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів.

Під час формувального етапу експерименту діти експериментальної групи раз на тиждень переглядали по одному мультиплікаційному фільму, протягом тижня проводилось обговорення сюжету. Перелік запропонований мультиплікаційних фільмів:

1. «Микита Кожум'яка» (2016) — 3D-анімація режисера Манука Депояна. Історія про хлопчика, який перемагає дракона не силою, а розумом і командною роботою. Навчає бачити серцем, цінувати дружбу та творчість.
2. «Халабудка» (2014) — короткометражний мультфільм про маленький будиночок, який шукає своє місце у сучасному світі. Вчить цінувати оригінальність і неповторність.
3. «Забери мене додому» (Take me home, 2013) — про вибір маленької дівчинки між красивим і добрим собакою, що допомагає розвивати емоційну чуйність і вміння приймати рішення.
4. «Міст» (Bridge, 2011) — історія про чотирьох тварин, які вчаться знаходити компроміси, що сприяє розвитку соціального інтелекту.
5. «Фантастичні літаючі книги містера Морріса Лессмора» (The Fantastic Flying Books of Mr. Morris Lessmore, 2011) — повчальна історія про любов до книги та важливість читання. Сприяє розвитку пізнавального інтересу та уяви.
6. «Клара і Чарівний Дракон» (2019, Україна, реж. Олександр Клименко) — пригодницький мультфільм про дівчинку Клару, яка разом із друзями вирушає рятувати чарівного дракона. Сприяє вихованню мужності, розвитку фантазії та вмінню цінувати дружбу.
7. «Мавка. Лісова пісня» (2023, Україна, реж. Олег Маламуж, Олександра Рубан) — сучасна анімаційна адаптація твору Лесі Українки, що розповідає про силу кохання, добра і гармонії з природою. Формує екологічну свідомість, любов до рідної культури та мистецтва.
8. «Пісня моря» (Song of the Sea, 2014, Ірландія, реж. Том Мур) — казково-поетична історія про хлопчика і його сестру, які відкривають світ міфів та магії. Виховує чуйність, співпереживання та турботу.

Після проведення формувального етапу експерименту було проведено контрольний зріз рівня впливу мультиплікаційних фільмів на інтелектуальне виховання дітей контрольної та експериментальної груп. Його метою було

визначення ефективності проведеної роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Респондентам були запропоновані такі ж методики, як і на констатувальному етапі експерименту. Результати контрольного етапу експерименту показані у таблиці 2.4 та на діаграмі (рис.2.2)

Таблиця 2.4.

Результати контрольного етапу експерименту

критерії	Експериментальна група (22 дитини)			Контрольна групи (20 дітей)		
	Високий рівень (%)	Середній рівень (%)	Низький рівень (%)	Високий рівень (%)	Середній рівень (%)	Низький рівень (%)
когнітивний	27,3	50,0	22,7	10,0	50,0	40,0
Емоційно- мотиваційний	31,8	45,5	22,7	10,0	50,0	40,0
діяльнісний	18,2	54,5	27,3	10,0	40,0	50,0
Середні показники	25,8	50,0	24,2	10,0	46,7	43,3

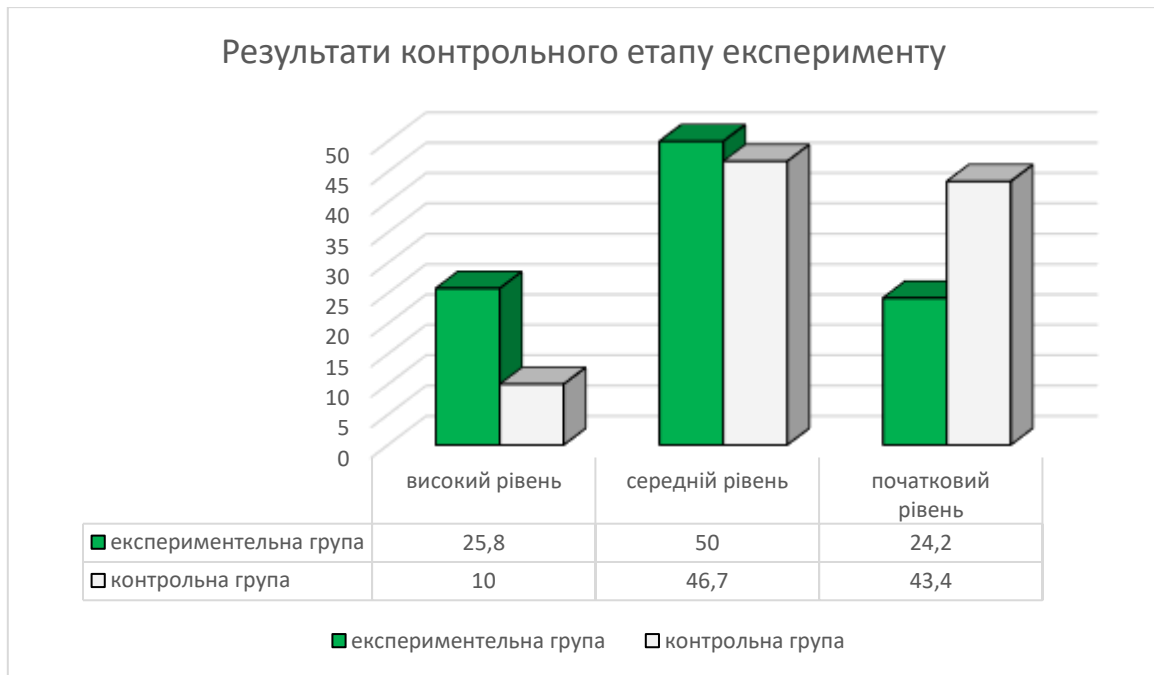

Рис.2.2. Результати контрольного етапу експерименту

Порівняння результатів рівня сформованості інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку за показниками когнітивного, емоційно-мотиваційного та діяльнісного критеріїв до та після формувального етапу експерименту дало змогу зробити такі висновки.

На когнітивному рівні у КГ кількість дітей із низьким рівнем становить 40,0%, із середнім — 50%, а високий рівень продемонстрували лише 10,0% вихованців. У свою чергу, в ЕГ значення розподілені наступним чином: низький рівень зафіксовано у 22,7% дітей, середній — у 50,0%, а високий рівень — у 27,3% учасників. Отримані результати свідчать, що залучення дітей до перегляду та аналізу навчальних мультфільмів сприяло кращому засвоєнню знань та розвитку пізнавальних процесів.

За емоційно-мотиваційним критерієм у контрольній групі низький рівень виявлено у 40,0% дітей, середній — у 50,0%, а високий — у 10,0%. В

експериментальній групі спостерігається суттєво позитивніша динаміка: лише 22,7% дітей мають низький рівень, 45,5% — середній, а 31,8% — високий. Це свідчить про те, що використання мультфільмів як педагогічного засобу позитивно впливає на мотивацію дітей до пізнавальної діяльності, розвиток емоційної чутливості, здатності співпереживати та зацікавленості у пізнанні нового.

Дослідження діяльнісного компонента також підтвердило ефективність застосованих педагогічних впливів. У КГ низький рівень визначено у 50,0% дітей, середній — у 40,0%, високий — у 10,0%. В ЕГ низький рівень мають 27,3% вихованців, середній — 54,5%, а високий — 18,2%. Отримані результати демонструють, що систематичне використання мультиплікаційних фільмів, спрямованих на формування навичок розумових дій, аналізу та вирішення проблемних ситуацій, сприяло зростанню результативності практичної діяльності дітей.

Узагальнені середні показники підтверджують загальну позитивну динаміку формування інтелектуального виховання дітей експериментальної групи. Кількість вихованців із високим рівнем складає 25,8% (у контрольній — 10,0%), із середнім — 50,0% (у контрольній — 46,7%), із низьким — лише 24,2% (у контрольній — 41,7%). Таким чином, результати контрольного етапу свідчать про значне підвищення рівня сформованості інтелектуального виховання у дітей експериментальної групи порівняно з контрольною, що доводить ефективність застосованої нами системи роботи із використанням мультиплікаційних фільмів.

Порівняльний аналіз отриманих даних також показав, що у ЕГ відбулося зниження показника низького рівня інтелектуального виховання на 24,3%, збільшення середнього рівня на 6,1% та зростання кількості дітей з високим рівнем на 18,2%. Динаміку розвитку інтелектуальних умінь дітей старшого дошкільного віку представлено у таблиці 2.4 та на діаграмі (рис. 2.2).

Отже, результати експериментальної роботи свідчать, що використання мультиплікаційних фільмів як засобу інтелектуального виховання є ефективним педагогічним інструментом та забезпечує розвиток когнітивної, емоційно-мотиваційної та діяльнісної сфер дошкільників.

Водночас під час перегляду мультфільмів та виконання завдань, пов'язаних із сюжетом мультфільмів, діти не завжди виявляють ініціативу у висловленні власних ідей, коментарів чи пояснень, роблять це переважно за підказкою вихователя або на прохання дорослого. Спостереження показало, що частина дітей потребує підтримки для активної участі в обговоренні змісту мультфільмів та виіуконанні інтерактивних завдань.

Таблиця 2.5.

Порівняння результатів експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах експерименту

критерії	Констатувальний етап експерименту			Контрольний етап експерименту		
	Високий рівень (%)	Середній рівень (%)	Низький рівень (%)	Високий рівень (%)	Середній рівень (%)	Низький рівень (%)
когнітивний	4,6	36,3	59,1	27,3	50,0	22,7
Емоційно-мотиваційний	9,1	45,45	45,45	31,8	45,5	22,7
діяльнісний	9,1	50,0	40,9	18,2	54,5	27,3
Середні показники	7,6	43,9	48,5	25,8	50,0	24,2

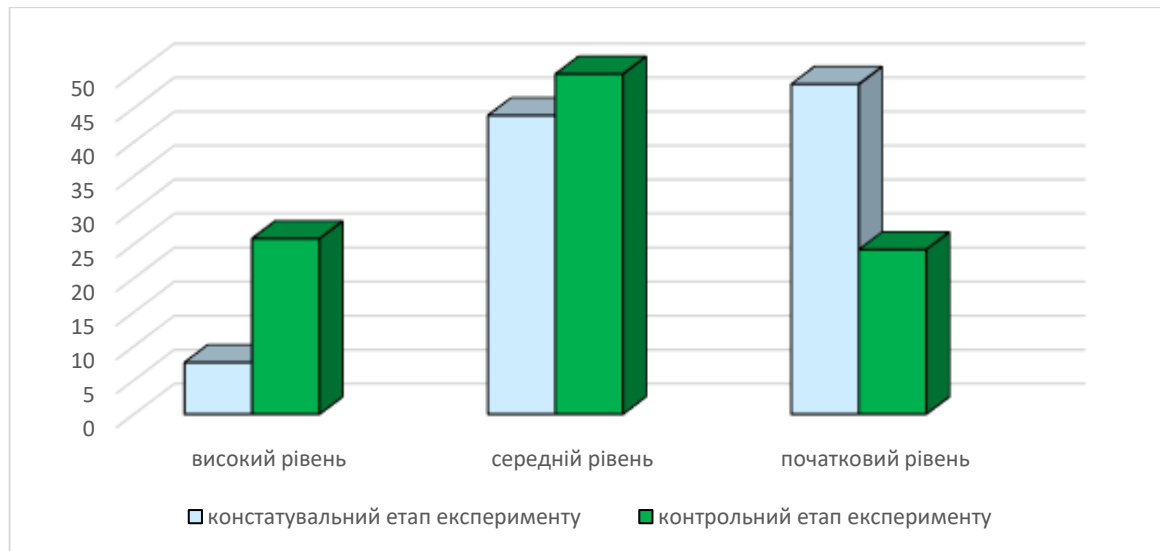

Рис. 2.3. Діаграма порівняння результатів експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах експерименту

Під час формувального етапу експерименту з дітьми експериментальної групи систематично проводилися заняття, на яких переглядалися українські та зарубіжні мультиплікаційні фільми, що мали виражений пізнавальний, морально-ціннісний та інтелектуально-розвивальний потенціал. Добір мультфільмів здійснювався з урахуванням таких критеріїв:

1. змістовність і моральна насиченість сюжету;
2. наявність прикладів розумової діяльності героїв (аналіз, порівняння, прийняття рішень);
3. відповідність тематики віковим особливостям старших дошкільників;
4. емоційна виразність і художня якість.

Після перегляду кожного мультфільму проводилися бесіди, у ході яких діти аналізували поведінку персонажів, висловлювали власні міркування, намагалися зробити висновки, пропонували альтернативні варіанти розв'язання ситуацій. Також організовувалися цікаві завдання, опитування, спостереження. Це дозволяло дітям закріпити нові знання, активізувати уяву, мовлення та логічне мислення.

У контрольній групі перегляд мультфільмів здійснювався у звичайному режимі без спеціального педагогічного супроводу. Бесіди мали епізодичний характер, без цілеспрямованого аналізу змісту.

Протягом усього періоду спостереження вихователі здійснювали моніторинг проявів інтелектуальної активності дітей: рівень зацікавленості, здатність до осмислення змісту, уміння робити висновки, використання знань у грі, ініціативність у спілкуванні тощо.

Після впровадження програми спостерігається помітне зростання показників пізнавальної активності у дітей ЕГ. Вони демонстрували глибше розуміння змісту переглянутих мультфільмів, вміли визначати мораль сюжету, аналізувати поведінку персонажів, наводити приклади із власного життя. На початку експерименту більшість дітей обмежувалися короткими відповідями, але після завершення програми спостерігалася здатність висловлювати власну позицію, пояснювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями.

У контрольній групі таких якісних змін не відбулося: діти здебільшого переказували зміст поверхово, без глибоких узагальнень і без вираження власного ставлення до подій.

Аналіз даних показав, що систематичне використання мультфільмів із позитивним ціннісним змістом суттєво підвищує мотивацію до пізнавальної діяльності.

Діти ЕГ виявляли більшу увагу під час перегляду, активно реагували на сюжетні повороти, емоційно переживали за героїв, часто ініціювали повторний перегляд або обговорення у вільний час. Вони виявляли інтерес до деталей, ставили додаткові запитання, що свідчить про активне залучення до процесу сприйняття.

У контрольній групі інтерес до мультфільмів мав більш розважальний характер. Діти емоційно реагували на яскраві події, проте не виявляли прагнення до глибшого аналізу чи обговорення змісту. Їхня увага швидше розсіювалася, що знижувало ефективність сприйняття.

В експериментальній групі зафіксовано підвищення рівня самостійності у виконанні завдань після перегляду мультфільмів. Діти охоче переносили отримані знання у ігрову діяльність, вигадували продовження історій, відтворювали поведінку героїв у сюжетно-рольових іграх, створювали власні творчі роботи.

Особливо активно проявлялися уява й креативність під час роботи з мультфільмами «Фантастичні літаючі книги містера Морріса Лессмора» та «Клара і Чарівний Дракон», які спонукали дітей до фантазування, придумування власних казок і малюнків.

У контрольній групі ці показники були нижчими: більшість дітей наслідували дії героїв лише поверхово, без усвідомлення їхніх мотивів. У сюжетно-рольових іграх переважала репродуктивна, а не творча діяльність.

Висновки до другого розділу

За результатами проведеного експериментального дослідження, узагальнення емпіричних даних дало змогу сформулювати обґрунтовані висновки щодо ефективності розробленої експериментальної методики:

У контрольній групі таких якісних змін не відбулося: діти здебільшого переказували зміст мультфільмів поверхово, без глибшого розуміння мотивів поведінки персонажів та моральних висновків. Спостерігалось механічне відтворення сюжетних подій без узагальнення, що свідчить про переважання репродуктивного рівня мислення. Також діти не завжди виявляли вміння робити елементарні висновки чи пропонувати альтернативні варіанти розв'язання проблемних ситуацій, показаних у мультфільмах. Їхня увага залишалася короткочасною, а емоційне сприйняття обмежувалося лише яскравими візуальними моментами.

На відміну від цього, діти експериментальної групи демонстрували істотне зростання в усіх досліджуваних показниках. Вони почали активніше аналізувати поведінку героїв, розуміти причинно-наслідкові зв'язки подій, робити висновки

щодо морального змісту історій. Помітно зросла здатність до міркування, використання логічних зв'язків, а також прояви креативності у власних висловлюваннях. Під час повторних спостережень діти охоче вступали у діалог із вихователем, ставили запитання, намагалися висловити власну думку та аргументувати її. Це свідчить про розвиток не лише пізнавальних процесів, а й соціально-комунікативних умінь.

Важливо відзначити, що мультфільми, використані у процесі інтелектуального виховання, стали для дітей джерелом позитивних емоцій і мотивації до пізнання. Емоційне залучення допомогло утримати увагу дітей, сприяло глибшому запам'ятовуванню змісту, формуванню асоціацій і розумінню моральних категорій. Так, наприклад, після перегляду мультфільмів із морально-етичним змістом діти частіше виявляли доброзичливість, намагалися допомагати одне одному, виявляли емпатію до персонажів та однолітків.

Таким чином, отримані результати підтверджують ефективність використання мультиплікаційних фільмів у процесі інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку. Експериментальна методика, що поєднувала перегляд мультфільмів, бесіду, обговорення, творчі завдання та ігрові ситуації, виявилася дієвою у формуванні таких важливих якостей, як логічне мислення, увага, уява, пам'ять, мовленнєва активність та морально-етичне усвідомлення.

Порівняльний аналіз результатів контрольної та експериментальної груп засвідчив статистично значуще зростання показників інтелектуального розвитку дітей, що підтверджує гіпотезу дослідження: мультиплікаційні фільми можуть виступати ефективним педагогічним засобом формування інтелектуальних умінь та розвитку мислення дошкільників.

ВИСНОВКИ

В результаті опрацювання психолого-педагогічної літератури та проведення експериментального дослідження з теми **«Інтелектуальне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів»** можна сформулювати такі висновки:

1. Проблема інтелектуального виховання дошкільників є однією з ключових у сучасній педагогіці, оскільки саме в цьому віці формуються основи пізнавальної діяльності, мислення, уваги, мовлення, уяви, пам'яті. Аналіз наукових джерел показав, що питання розвитку інтелектуальних здібностей розглядали у своїх працях Т. Поніманська, О. Кононко, В. Огнев'юк, Л. Артемова, Л. Шульга та інші вчені, які наголошували на необхідності поєднання пізнавальної активності дитини з її емоційним досвідом. Інтелектуальне виховання визначено як цілеспрямований процес розвитку пізнавальних здібностей, логічного мислення, мовлення, творчої ініціативи та емоційного інтелекту дитини.

2. У ході роботи було визначено педагогічні умови ефективного використання мультиплікаційних фільмів для інтелектуального виховання дітей старшого дошкільного віку, серед яких: добір якісних мультфільмів, зміст яких відповідає віковим і психологічним особливостям дітей, сприяє розвитку мислення, пам'яті, мовлення, емоційної чутливості; перегляд мультфільму з подальшою бесідою, обговоренням, дидактичними іграми, творчими завданнями, що стимулюють самостійне мислення; створення емоційно-комфортного середовища, у якому дитина може висловлювати власну думку та пропонувати способи розв'язання проблемних ситуацій героїв; педагогічний супровід, спрямований на розвиток у дітей умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати й робити висновки.

3. Експериментальна перевірка ефективності застосування мультиплікаційних фільмів здійснювалась на базі ЗДО №17 м. Чернігова. Дослідження проводилось за критеріями:

- когнітивним (обсяг і глибина знань, логічність мислення, здатність робити висновки);
- емоційно-мотиваційним (інтерес до пізнавальної діяльності, позитивне ставлення до мультфільмів навчального змісту, бажання пізнавати нове);
- діяльнісним (уміння аналізувати події, визначати причинно-наслідкові зв'язки, робити самостійні узагальнення).

На констатувальному етапі було встановлено, що більшість дітей мали середній або низький рівень інтелектуального розвитку. Формувальний етап, який включав систематичне використання розвивальних українських мультфільмів, тематичні обговорення та творчі ігри, продемонстрував помітну позитивну динаміку:

- кількість дітей із високим рівнем інтелектуального розвитку збільшилася на **18,2%**;
- середній рівень зріс на **6,1%**;
- кількість дітей із низьким рівнем зменшилася на **24,3%**.

Це свідчить про ефективність педагогічно обґрунтованого використання мультиплікаційних фільмів у формуванні пізнавальних умінь і розвитку інтелектуальної активності старших дошкільників.

4. За результатами експерименту були розроблені методичні рекомендації щодо використання мультиплікаційних фільмів у процесі інтелектуального виховання, які передбачають: створення тематичних занять з інтеграцією мультфільмів у навчально-виховний процес; організацію після переглядових бесід, у ході яких діти вчаться робити висновки, оцінювати дії героїв, пропонувати власні рішення; використання ігрових методів для активізації мислення (ігри «Що буде далі?», «Чому герой так вчинив?», «Знайди помилку»); застосування мультфільмів не лише як розважального, а й як дидактичного матеріалу, що сприяє розвитку інтелекту, мовлення, уяви, емпатії та моральних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аносов І.П. та ін. Основи науково-педагогічних досліджень: навч. посіб. / І.П. Аносов [та ін.]; Мелітоп. держ. пед. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Мелітополь: Вид. будинок ММД, 2015. С. 215
2. Базовий компонент дошкільної освіти. Авторська група: Байєр О. М., Безсонова О. К. та ін. Під науковим керівництвом д-ра психол. наук, проф., чл.-кор. НАПН України Піроженко Т. О. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Баран Е. Мультиплікація як медіа у формуванні особистості в епоху інформаційного суспільства. *Evropský politický a právní diskurz*. 2017. Sv. 4, Vyd. 3. С. 213–221.
4. Бісовецька Л. А. Українські мультфільми як засіб морального виховання дітей. *Інноватика у вихованні*. 2015. Вип. 1. С. 93-102.
5. Богуш А. М. Мовленнєвий супровід словесних ігор. *Наука і освіта*. 2010. № 4–5. С. 87-90.
6. Богуш А. М., Лисенко Г. М. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. для студ. ВНЗ. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. С. 399
7. Бондаренко О.М. Дидактичні умови застосування мультимедійних технологій у процесі навчання педагогічних дисциплін студентів педагогічних університетів: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Бондаренко Олена Миколаївна. Черкаси, 2010. С. 205
8. Бричанський А. Український мультиплікаційний кінематограф як вид мистецтва. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum2016/paper/viewFile/505/365>
9. Бурбело О. А., Меженська С. І., Калашніков М. М. Мультимедійні презентації як один із засобів візуалізації інформації у навчальному процесі. *Вісник*

Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка. 2014. № 2. С. 334.

10. Варій М. Й. Загальна психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. 3-тє вид. Київ: Центр учбової літератури, 2009. С. 272

11. Гарбар С. Психологічні аспекти впливу мультиплікаційних фільмів на розвиток дітей дошкільного віку. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. 5 (19). С. 461-470. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/ nauka/article/view/4640/4664>

12. Гончарук О. В. Формування медіакомпетентності дітей старшого дошкільного віку засобами мультфільмів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. Вип. 77. С. 176–181.

13. Гордієнко Д. О., Коваленко В. В. Вплив анімаційних фільмів на рівень тривожності дітей молодшого шкільного віку. *Вісник ДНУ. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2012. Вип. 18. Т. 20. С. 59–64.

14. Деркач І. І. Формування медіакомпетентності старших дошкільників в умовах сучасного освітнього середовища. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2018. Вип. 21. Т. 2. С. 98–103.

15. Желан А. В. Формування культури поведінки дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2014. Вип. 1.45. С. 20-24.

16. Зайцева І. А. Використання мультимедійних технологій у процесі формування пізнавальної активності старших дошкільників. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2015. Вип. 52. С. 132–136.

17. Захаревич М.А., Грітченко А.Г. Підвищення педагогічної ефективності навчання при використанні мультимедіа. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: зб. наук. праць*. Київ–Вінниця: ДОВ Вінниця, 2012. С. 137–140.

18. Іванюк І. В. Вплив анімаційного кіно на пізнавальні процеси дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 23. Т. 2. С. 20–24.
19. Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній освіті: навч. посіб. / за наук. ред. О.М. Пехоти, Т.В. Тихонової. Миколаїв: Іліон, 2013. С. 22
20. Калініна Л. В. Інтелектуальний розвиток дошкільників у сучасному освітньому просторі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота*. 2016. Вип. 1 (38). С. 119-122.
21. Кепканова О. Вплив медіасередовища на формування дитини. *Психолог*. 2012. № 7 (487). С. 30–31.
22. Когут О. І. Вплив анімаційного фільму на формування пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2019. Вип. 1 (44). С. 136–140.
23. Колодко А. Українська мультиплікація як самобутній вид образотворчого мистецтва. *Народознавчі зошити. Серія мистецтвознавча*. 2014. № 5. С. 1027–1034.
24. Кононко О. Л. Психологія дошкільної освіти: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2014. С. 312
25. Корепанова М. В., Куниченко О. В. Використання виховного потенціалу мультфільмів в соціально-особистісному розвитку старших дошкільнят. URL: <http://89.108.76.193/upload/iblock/d9e/Korepanova,%20Kunichenko.pdf>
26. Костюк Н. П., Степанець Д. С. Проблеми інформатизації процесу правозастосування. *Криміналістичний вісник*. 2016. № 1. С. 103- 106.
27. Крутій К. Л. Медіа-дидактичні особливості використання мультфільмів як засобу навчання мови і розвитку зв'язного мовлення дошкільників. *Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Сер.: Педагогіка*. 2013. № 3. С. 85–90.
28. Крутій К. Л. Специфіка використання мультфільмів як засобу навчання мови і розвитку зв'язного мовлення дошкільників. *Дошкільна освіта*. 2013. № 2. С. 85-90.

29. Кудикіна Н. В. Психологія дошкільника: навчальний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. С. 352
30. Кузь В. Г. Дошкільна дидактика: навч. посібник. Київ: Знання-Прес, 2011. С. 455
31. Куниченко О. В. Особливості виховання моральної поведінки старших дошкільнят засобами мультиплікаційних фільмів. URL: <https://www.dissercat.com/>
32. Кушнір В. М., Сопівник Р. В., Пижик І. Формування уявлень про моральні якості та норми у дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів. *Science and Education*. 2017. С. 170-175.
33. Лисенко С. Використання мультиплікаційного фільму в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу. *Практична медіаосвіта: збірник матеріалів*. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2017. С 183-185
34. Луцинська О. Мультиплікації як один із засобів впливу на свідомість та поведінку молодших школярів. *Гірська школа Українських Карпат*. 2016. №15. С. 190-193.
35. Марченко Л. М. Інтелектуально-пізнавальний розвиток старших дошкільників засобами інноваційних технологій. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2015. Вип. 1. С. 207-213.
36. Матвієнко С.І. Фольклор як засіб формування соціального досвіду в дитини старшого дошкільного віку. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*. 2016. №2. С. 73.
37. Міненко О. О. Психологічний аналіз сучасної мультиплікаційної продукції та її вплив на психічний розвиток дитини. *Проблеми сучасної психології*. 2018. С. 181-190.
38. Освіта. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/>

39. Павелків Р. В. Дитяча психологія: теорія та практика. Київ: Видавничий дім «Слово», 2019. С. 488
40. Павленко Н. С. Анімаційний фільм як засіб розвитку мислення та уяви дітей старшого дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 45. С. 145–148.
41. Піроженко Т. О. Інтелектуальна готовність дитини до навчання в школі: теорія і практика. Київ: Дім «Слово», 2017. С. 384
42. Поліщук О. П. Мультимедійні технології у викладанні педагогічних дисциплін. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2017. № 3. С. 98–102.
43. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2013. С. 456
44. Потреба в творчості як цінність в житті дошкільника. У кн.: *Дитина у сучасному соціопросторі*: навч. посіб. / за ред. Т. О. Піроженко. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. С. 113–144.
45. Савченко С. В. Мультимедійні засоби навчання в контексті медіаосвіти дошкільників. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер.: Педагогіка*. 2014. № 4. С. 98–104.
46. Сафін О. Д. Соціальна психологія: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2019. С. 398
47. Семеняко Ю. Б. Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції у закладах дошкільної освіти: дис. .. канд. пед. наук. 13.00.08. Київ, 2019. С. 107-108.
48. Силко Р. М. Мульт-терапія як технологія виховання дітей. Активна мульт-терапія. *Вісник ЧНПУ. Серія: Педагогічні науки*. 2014. Вип. 120. С. 188–190.
49. Синовіцька М. Як обрати мультфільм для дітей та правильно влаштувати перегляд. *Музичний керівник*. 2022. №6. С. 58-62.
50. Смаглюк В. М. Інтелектуальне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів. Матеріали Всеукраїнської науково-

практичної студентської конференції «Інновації та традиції в освіті: історичний досвід і сучасні виклики розвитку дошкільної, початкової, мистецької освіти та культури. Чернігів, 2025. С. 28 – 29

51. Смаглюк В. М. Педагогічні умови використання мультиплікаційних фільмів для розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку. Матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет конференції «Світ наукових досліджень» Випуск 45. Україна –Польща, м. Ополе, 2025 URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/6468/>

52. Стахів М., Пітик О. Засоби формування мовленнєвого етикету в умовах наступності дошкільної та початкової освіти. *Молодий вчений*. 2019. 6 (70), С. 90-95. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2539>

53. Трофаїла Н. Д. Емоційна сфера дитини-дошкільника: її розвиток та особливості. У кн.: *Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти: зб. наук. праць*. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2014. Спецвипуск. С. 349–356.

54. Трофаїла Н. Д. Емоційний розвиток дитини дошкільного віку як психолого-педагогічний феномен. У кн.: *Психолого-педагогічний супровід розвитку дитини в умовах взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї: монографія* / Л. В. Іщенко, Н. Д. Трофаїла, Л. П. Карнаух [та ін.]. Умань: Візаві, 2019. С. 27–53.

55. Чайковська В. М. Використання анімаційних технологій у формуванні пізнавальної сфери дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 3 (77). С. 306-313.

56. Шановні А. І. Роль мультфільмів у розвитку пізнавальної активності старших дошкільників. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Педагогічна*. 2020. Вип. 26. С. 138-142.

ДОДАТОК А

**ОПИТУВАННЯ ДІТЕЙ НА КОНСТАТУВАЛЬНОМУ ТА КОНТРОЛЬНОМУ
ЕТАПАХ ЕКСПЕРИМЕНТУ**

1. Що допомагає тобі бути в хорошому настрої?
2. Як ти поводишся, коли відчуваєш сум та образу?
3. Що допомагає тобі заспокоїтися, коли ти злишся?
4. Чому важливо ділитися та допомагати іншим?
5. Як ти розумієш, що хтось потребує твоєї підтримки?
6. Чому інколи важливо попросити про допомогу?
7. Що тебе мотивує робити добрі вчинки?
8. Як ти розумієш слово «поважати»?
9. Чому важливо вміти вислухати своїх друзів?
10. Як ти вирішуєш конфлікти з друзями?
11. Що ти робиш, коли бачиш, що хтось поводить себе неправильно?
12. Як ти зазвичай допомагаєш іншим дітям?
13. Що ти робиш, коли хтось просить тебе про допомогу?
14. Що ти робиш, якщо помічаєш небезпечну ситуацію?
15. Як ти думаєш, чому важливо дотримуватися правил?
16. Що ти робиш, коли хочеш навчитися чомусь новому?
17. Як ти поводишся, коли треба чекати своєї черги?
18. Як ти думаєш, чому важливо доглядати за своїми речами?
19. Що ти робиш, коли комусь сумно або страшно?
20. Що треба робити, щоб навчитися чогось нового?
21. Чому інколи важливо подумати, перш ніж щось зробити?
22. Як ти розв'язуєш складні завдання або коли щось не виходить?
23. Чому важливо слухати інших людей?
24. Як ти розумієш слово «дружба»?
25. Як ти вирішуєш, що добре, а що погано?

26. Чому важливо доводити справу до кінця?

ДОДАТОК Б

БЕСІДА З ДІТЬМИ: «МІЙ МУЛЬТФІЛЬМ: ЩО Я ПОБАЧИВ І ЗРОЗУМІВ»

1. «Микита Кожум'яка» (2016)

Питання за сюжетом:

1. Хто був головним героєм мультфільму?
 1. Яким хлопчиком був Микита — сильним чи слабким?
 2. Чому Микита хотів довести, що він не такий, як всі думають?
 3. Кого у мультфільмі боялися всі люди?
 4. Хто викрав дівчинку?
 5. Чому Микита вирішив піти в небезпечну подорож?
 6. Хто допомагав Микиті під час пригоди?
 7. Який головний герой найбільше тобі запам'ятався?
 8. Чи був Микита сміливим, коли зустрівся з небезпеками?
 9. Чого навчився Микита під час своєї подорожі?
 10. Як Микита переміг зло: силою чи хитрістю?
 11. Що відчував Микита, коли рятував дівчинку?

12. Чи змінився Микита наприкінці мультфільму? Як саме?
13. Що найбільше тобі сподобалося в цій історії?
14. Чому важливо вірити в себе, так само як вірив у себе Микита?
15. Чи допомагають у мультфільмі герої один одному? Як саме?
16. Чому Микита став справжнім героєм?

2. «Халабудка» (2014)

Питання за сюжетом:

- Хто був головним героєм мультфільму?
- Як виглядає Халабудка?
- Чому важливо пам'ятати минуле — про що нам нагадує Халабудка?

Як Халабудка проявляє людяність та вдячність?

Які емоції викликає у тебе Халабудка — сум, радість чи щось інше?

Що б ти сказав(ла) Халабудці, якщо б міг з нею поговорити?

Чи навчив тебе цей мультфільм чогось важливого? Чого саме?

Як ти вважаєш — чи зміниться Халабудка в майбутньому? Чим?

3. «Забери мене додому» (2013)

Питання за сюжетом:

Хто був головним героєм мультфільму?

Де жив песик на початку мультфільму?

Як люди реагували, коли бачили песика?

Що песик робив, щоб його хтось забрав додому?

Чи було песикові сумно? Чому?

Кого песик зустрів у кінці мультфільму?

Чому дівчинка вирішила забрати песика до себе?

Як змінилося життя песика, коли його взяли додому?

Які почуття викликала ця історія у тебе?

Чому, на твою думку, важливо дбати про тварин?

Чому мультфільм має таку назву?

Як ти думаєш, що песик відчував наприкінці мультика?

4. «Міст» (2011)

Питання за сюжетом:

Хто першим вийшов на міст?

Чому персонажі не могли пройти одночасно?

Як поводитися тварини, коли зустрілися?

Чому їм було важко домовитися?

Хто з героїв був найбільш упертим?

Що сталося, коли ніхто не захотів поступитися?

Що могли б зробити великі тварини, щоб уникнути сварки?

Чому вміння домовлятися допомагає жити?

Який момент мультфільму тобі запам'ятався найбільше?

Чому цей мультфільм може навчити дітей?

5. «Фантастичні літаючі книги містера Морріса Лессмора» (2011)

Питання за сюжетом:

Хто був головним героєм мультфільму?

Що любив робити Морріс Лессмор?

Що сталося на початку історії, коли почався сильний вітер?

Куди потрапив Морріс після бурі?

Кого він побачив у небі перед тим, як знайшов будинок з книгами?

Чим був особливий будинок, у який зайшов Морріс?

Як поводитися книги в цьому будинку?

Що робив Морріс кожного дня разом із книгами?

Як Морріс допомагав іншим людям за допомогою книг?

Чому книги так любили Морріса?

Що змінилося з Моррісом, коли він став старшим?

Що сталося з ним наприкінці мультфільму?

Які почуття у тебе були під час перегляду мультфільму?

Як ти думаєш, чому важливо читати книги?

6. «Клара і Чарівний Дракон» (2019)

Питання за змістом:

Як звати головну героїню мультфільму?

З ким Клара живе в лісі?

Кого вони зустріли під час подорожі?

Чому дракон — чарівний?

Хто полює на дракона?

Хто допомагає Кларі захистити дракона?

Чому друзі вирішили допомогти дракону?

Як ви гадаєте, чи боялася Клара, коли побачила дракона?

Чому бути добрим до іншого — це важливо?

Як би ви допомогли другу, якщо б він потрапив у біду?

Чому Клара навчилася під час своєї мандрівки?

Чи важливо мати сміливість, щоб захищати когось? Чому?

Які сили має дракон?

Назвіть негативних персонажів мультфільму.

Які перешкоди зустріли друзі під час подорожі?

Як друзі працювали разом, щоб перемогти зло?

7. «Мавка. Лісова пісня» (2023)

Питання за змістом:

Хто така Мавка і чим вона особлива?

Де живе Мавка?

Чому між людьми й лісовими духами виникає конфлікт?

Що таке Джерело Життя в лісі і чому воно важливе?

Хто такий Леш і чому він охороняє ліс?

Що сталося, коли Мавка попросила і отримала Іскру Гніву?

Як лісові духи і люди об'єдналися, щоб допомогти Мавці?

Яка ціна її сили — чим вона готова була пожертвувати?

Що відбулося з Килиною в кінці мультфільму?

Які почуття, на твою думку, відчував Лукаш під час пожежі?

Чому Мавка по-справжньому засмучена, коли використовує Іскру Гніву?

Що, на твою думку, мультфільм вчить про дружбу між людьми й природою?

Як ти вважаєш, чи правильно Мавка вчинила, коли обрала Іскру Гніву?

Що б ти зробив/зробила на місці Лукаша, щоб зупинити Мавку?

Чому лісові духи і люди повинні жити в мирі?

Якщо б ти міг поговорити з Мавкою, що б ти їй сказав?

«Пісня моря» (2014)

Питання за змістом:

Як звати головних героїв мультфільму?

Чим особлива маленька дівчинка Бонні?

Чому Бонні хотіла повернути свою магічну силу?

Які тварини або істоти допомагали героям у їхній подорожі?

Що сталося, коли Бонні заспівала свою пісню?

Як змінилося ставлення Конора до сестрички після подорожі?

Що ти відчував, коли герої зустрічали труднощі у своєму шляху?

Чому важливо допомагати своїй сім'ї та близьким?

Що тобі найбільше запам'яталося у мультфільмі?

ДОДАТОК В

**АНКЕТА ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ДОШКІЛЬНИХ УСТАНОВ (ВИХОВАТЕЛІ)
«ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ
ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ»**

Мета: З'ясування особливостей використання мультфільмів у виховному процесі, їхньої педагогічної цінності та частоти застосування.

Інструкція: Просимо вас заповнити анкету, обравши відповідні варіанти відповідей або додавши власні коментарі. Уся надана інформація є конфіденційною й використовуватиметься виключно з метою наукового дослідження.

1. Як часто Ви використовуєте мультфільми/анімаційні фрагменти у роботі зі старшими дошкільниками (5–6 років)?

- а) Регулярно (1–2 рази на тиждень),
- б) Епізодично (1–2 рази на місяць),
- в) Рідко (лише за потреби),
- г) Не використовую.

2. Яку основну функцію, на Вашу думку, виконує мультфільм у освітньому процесі?

- а) Розважальну/релаксаційну (заспокоєння, відпочинок)
- б) Ілюстративну (як доповнення до вивченої теми),
- в) Розвивальну/дидактичну (для розвитку мислення, мовлення, аналізу),
- г) Морально-етичну (для формування цінностей).

3. Чи проводите Ви цілеспрямовану бесіду з аналізу змісту мультфільму?

- а) Завжди, використовуючи проблемні запитання,
- б) Іноді, обмежуючись запитаннями про сюжет,
- в) Рідко, зазвичай діти просто дивляться.

4. Оцініть, наскільки мультфільми, які Ви використовуєте у роботі з дітьми, сприяють розвитку їхнього логічного мислення та здатності робити висновки (за шкалою від 1 до 5, де 1 – зовсім не сприяють, а 5 – мають дуже високу ефективність).

- 1 – зовсім не сприяють,
- 2 – слабкий вплив,
- 3 – помірний вплив,
- 4 – значною мірою сприяють,
- 5 – дуже високий рівень ефективності.

5. Які основні труднощі Ви відчуваєте при використанні мультфільмів як засобу інтелектуального виховання?

- а) Брак часу для якісної після переглядової роботи.
- б) Відсутність методичних рекомендацій щодо відбору пізнавальних мультфільмів.
- в) Недостатня концентрація уваги дітей на навчальному змісті.
- г) Інше (вказати):

6. Назвіть 1–2 мультфільми, які Ви вважаєте найбільш ефективними для розвитку мислення старших дошкільників.

ДОДАТОК Г

БЕСІДА З ВИХОВАТЕЛЯМИ ТА МЕТОДИСТОМ ЗДО

Мета: З'ясування особливостей використання мультфільмів у виховному процесі та обґрунтування методичних умов їх ефективного застосування.

Інструкція: дати розгорнуті відповіді на наведені нижче запитання, спираючись на власний педагогічний досвід, професійні спостереження та практику роботи з дітьми дошкільного віку.

1. Яку роль ви відводите мультиплікаційним фільмам у формуванні інтелектуальних умінь (аналізу, узагальнення, причинно-наслідкових зв'язків) у старших дошкільників?
2. Які, на вашу думку, ключові критерії відбору мультфільмів для інтелектуального виховання (окрім відповідності віку)?
3. Які конкретні методичні прийоми ви рекомендуєте використовувати вихователям для стимулювання мислення після перегляду анімації (проблемні ситуації, рольові ігри)?
4. Як ви оцінюєте потенціал української національної анімації («Микита Кожум'яка», «Мавка», Лісова пісня») для розвитку пізнавального інтересу та формування культурної свідомості?
5. Які педагогічні умови є, на ваш погляд, ключовими для перетворення мультфільму з розважального у ефективний дидактичний засіб?

ДОДАТОК Д

ПЕДАГОГІЧНЕ СПОСТЕРЕЖЕННЯ (НА КОНСТАТУВАЛЬНОМУ ЕТАПІ ЕКСПЕРИМЕНТУ)

Мета: Об'єктивна оцінка прояву інтелектуальної активності дитини під час перегляду та після переглядової роботи.

Інструкція: Оцінка проводиться за бальною шкалою (0, 1, 2 бали) за кожним показником Діагностичної карти (п. 2.1.2).

Критерій/Показник	Прояв (0, 1, 2 бали)	Фіксація поведінки (Приклад/Коментар)
1.1. Уявлення про зміст та мораль		
1.2. Уміння виділяти головну думку		
1.3. Розуміння причинно-наслідкових зв'язків		
2.1. Зацікавленість та увага до мультфільму		
2.2. Емоційна реакція на сюжетні ситуації		
2.3. Бажання повторювати дії героїв у грі		
3.1. Вміння застосовувати знання в грі		
3.2. Пропозиції дітей щодо допомоги персонажам		

3.3. Використання способів розв'язання проблем		
3.4. Вміння пояснити або продемонструвати дії		
Загальний бал:	(Макс. 20 балів)	
Висновок за спостереженням:	(Низький/Середній/Високий рівень)	
Примітка: при оцінці 0 балів обов'язково фіксується причина (наприклад, «пасивність, чекає підказки», «відволікається, не запам'ятовує сюжет»).		